

Maria Lehtinen

KULTTUURILLA JA YHTEISTYÖL-
LÄ HYVINVOINTIA TYÖIKÄISILLE
VANTAALAISILLE

Opinnäytetyö
Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Maaliskuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 26.3.2012		
Tekijä(t) Maria Lehtinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kulttuurituotannon koulutusohjelma		
Nimeke Kulttuurilla ja yhteistyöllä hyvinvointia työikäisille vantaalaisille			
Tiivistelmä Tämä opinnäytetyö perustuu Vantaan kulttuuripalvelujen kulttuurituotannon yksikön tilaamaan esiselvitykseen, jonka tavoitteena on etsiä keinoja, joilla rakentaa kulttuuripalvelujen sekä kaupungin kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden yhteistyötä niin, että työikäisten kaupunkilaisten hyvinvointi lisääntyisi. Työn taustalla on kulttuuripalvelujen tarve rakentaa uudenlaista yhteistyötä alueen kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden kanssa. Työ pohjautuu kirjallisuuteen ja Vantaan kulttuuripalvelujen tahtotilaa on selvitetty teemahaastattelulla. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ovat nousseet viime vuosina suomalaisen kulttuuripolitiikan keskiöön ja ne on alettu tunnustaa ympäri maata. Kulttuuri on yksi keino ennalta ehkäistä ongelmia sekä edistää ja ylläpitää hyvinvointia. Kulttuurin keinoin tehtävä hyvinvoinnin edistämistyö vaatii eri sektoreiden välisen yhteistyön tiivistymistä. Nykyajan yhteistyömalli on verkostot, johon perustuen tulisi myös tätä yhteistyötä rakentaa. Vantaan kulttuuripalveluissa hyvinvoinnin edistäminen on otettu huomioon vuosille 2012-2016 laaditussa toimintaohjelmassa, mutta konkreettisia toimenpiteitä ei työikäisiä ajatellen ole tehty. Tässä työssä perustellaan toimintaohjelman teemat sekä annetaan kolme toimenpide-ehdotusta ohjelman toteuttamiselle ja työikäisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Työn tuloksena muotoutunut malli tulevaisuuden kunnallisesta kulttuurikentästä antaa yhden näkökulman sektoreiden välisen yhteistyön kehittämiseen. Tavoitteiden saavuttaminen on kovan työn takana ja vaatii oikeata poliittista tahtotilaa, mutta tämä työ antaa kulttuuripalveluille työkaluja oman toiminnan kehittämiseen ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistämiseen.			
Asiasanat (avainsanat) kulttuuripalvelut, hyvinvointi, kolmas sektori			
Sivumäärä 28 + 5	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kieli suomi</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> </table>	Kieli suomi	URN
Kieli suomi	URN		
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liite 1. Tilaajan haastattelu			
Ohjaavan opettajan nimi Jaakko Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Vantaan kulttuuripalvelut, kulttuurituotannon yksikkö		

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 26 March 2012
Author(s) Maria Lehtinen	Degree programme and option Cultural management	
Name of the bachelor's thesis Well-being through culture and cooperation for working age citizens of Vantaa		
Abstract This bachelor's thesis was aimed at studying how to develop the cooperation between Vantaa cultural services and the third sector's cultural actors and at the same time increase the well-being of the working age citizens. The reason for this study was the need of Vantaa cultural services to develop new cooperation structures. The material included literature about the effects of culture on well-being and about cooperation between the public and the third sector. The goal of Vantaa cultural services was studied by using theme-questioning methods. The action-program of the cultural services for the years 2012 - 2016 also gave references of their objects. The study shows that culture affects well-being in many ways and the new cooperation structures are based on a network form. As a result of the study a model for the future municipal cultural field promoting well-being in the area was developed. This study also gives three proposals for action, which help Vantaa cultural services to reach their goal and to achieve active cooperation with the third sector's actors. The study gives cultural services tools to develop their operations. In the end it requires a lot of work and the right political will to create new activities in the public sector.		
Subject headings, (keywords) Well-being, Cultural services, Third sector		
Pages 28 + 5	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices App. 1. Interview of the applicant		
Tutor Jaakko Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Vantaa cultural services, cultural production unit	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KULTTUURI, HYVINVOINTI JA KOLMAS SEKTORI	2
3	KULTTUURIN JA HYVINVOINNIN VÄLINEN YHTEYS.....	3
3.1	Kulttuurin vaikutus hyvinvointiin.....	3
3.2	Taidelähtöiset menetelmät.....	5
3.3	Kulttuuri hyvinvoinnin välineenä Suomessa.....	6
3.4	Kulttuuri hyvinvoinnin välineenä Vantaalla.....	8
4	KUNTA JA KOLMAS SEKTORI YHTEISTYÖSSÄ.....	9
4.1	Kunnan, kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin tehtävät.....	9
4.2	Yhteistyön kehitys.....	10
5	YHTEISTYÖ JA TAHTOTILA VANTAALLA	12
5.1	Vantaan kulttuuripalvelujen organisaatio.....	12
5.2	Kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin yhteistyö nyt	13
5.3	Vantaan tahtotila	14
6	VANTAALAISTEN TYÖIKÄISTEN HYVINVOINTI.....	15
7	KULTTUURISTA HYVINVOINTIA VANTAALLE.....	18
8	TULEVAISUUDEN KUNNALLISEN KULTTUURIKENTÄN MALLI	19
9	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	23
10	POHDINTA.....	27
	LIITE	
	1 Tilaajan haastattelu	

1 JOHDANTO

Suomen valtio ja kunnat ovat suurten paineiden alla. Väestön ikääntyessä ja sosiaali- ja terveysongelmien kasvaessa nykyisen hyvinvointivaltion ylläpito alkaa olemaan haastavaa. Kuntarakenteet ja -organisaatiot vaativat uudistuksia, jotta palveluiden tuotanto voidaan tulevaisuudessa taata. Myös kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan rooli palvelujen tuottajana tulee kasvamaan. Kuntien suurimmat menot koskevat sosiaali- ja terveyspalveluja. Tämän vuoksi on alettu entistä enemmän kiinnittää huomiota kasvavien ongelmien ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin edistämiseen. Yksi ratkaisu näihin haasteisiin on kulttuuri, jolla on tutkitusti positiivisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin ja, jonka keinoin voidaan ennaltaehkäistä ongelmia.

Tämä opinnäytetyö perustuu Vantaan kulttuuripalvelujen kulttuurituotannon yksikön tilaamaan esiselvitykseen, jonka tavoitteena on selvittää Vantaan kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden yhteistyön mahdollisuuksia sekä kulttuurisia keinoja, joilla työikäisten vantaalaisten hyvinvointia voitaisiin lisätä. Työn taustalla on kulttuuripalveluissa herännyt tarve uudenlaisen yhteistyön kehittämiseen vantaalaisten kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden kanssa.

Työn keskeisin kysymys on, miten rakentaa uutta yhteistyötä kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden kesken niin, että työikäisten kuntalaisten hyvinvointi kasvaisi? Tavoitteena ei ole pahoinvointia poistavien keinojen löytäminen, vaan ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin lisääminen. Raportti liikkuu hyvinvoinnin ja kulttuurin sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön rajapinnoilla yhdistäen lopulta kaksi teemaa yhdeksi kokonaisuudeksi.

Työ perustuu suurilta osin kirjallisuuteen, johon tukeutuen on selvitetty, miten kulttuuri vaikuttaa hyvinvointiin sekä miten kolmannen sektorin ja julkisen sektorin yhteistyö on rakentunut ja miten sitä voi kehittää. Tietoa työn tilaajan tahtotilasta ja pyrkimyksistä kerättiin teemahaastattelun menetelmiä hyödyntäen (Liite 1). Teemahaastattelussa käydään vapaamuotoista keskustelua haastattelijan valmiiksi miettimien teemojen ympärillä (Viinamäki & Saari 2007, 33). Haastateltavana oli työn tilaaja, Vantaan kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlefeldt.

2 KULTTUURI, HYVINVOINTI JA KOLMAS SEKTORI

Ennen kuin voimme pohtia kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteyttä ja uudenlaista yhteistyötä julkisen ja kolmannen sektorin välillä, on syytä määritellä muutamia käsitteitä.

Kulttuuri käsitteestä on monia määrittelyjä. Laajimmin kaikki inhimillinen toiminta voidaan käsittää kulttuurina (von Brandenburg 2008, 16). Laissa kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992) kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä. Koska työn tilaajana on Vantaan kulttuuripalvelut, käytetään tässä työssä laissa kirjoitettua määritelmää kulttuurista ja kulttuuritoiminnasta.

Julia Kellmaniin viitaten Cecilia von Brandenburg (2008, 19) jakaa kulttuurin ja taiteen toiminnan muodot kolmeen ryhmään, kulttuurin kuluttamiseen, omakohtaiseen harrastamiseen sekä yhteiskuntaa ja ympäristöä tutkivaan ja uutta tietoa luovaan käytäntöön. Tässä työssä keskitytään kulttuurin kuluttamiseen sekä omakohtaiseen harrastamiseen. Yksi selvityksen tavoitteista on etsiä vaihtoehtoisia ja perinteisistä poikkeavia kulttuurin kuluttamis- ja harrastamistapoja.

Hyvinvointi koostuu sekä objektiivisesti mitattavista asioista, että subjektiivisista henkilökohtaisista arvostuksista ja tuntemuksista. Siihen vaikuttavat monet tekijät kuten terveys, toimeentulo, asuminen, puhdas ympäristö, turvallisuus, itsensä toteuttaminen ja läheiset ihmissuhteet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 11.)

Terveyden ja hyvinvoinnin käsitteitä käytetään usein samassa yhteydessä. Vaikkakin raportissa käytetään termiä hyvinvointi, on tässä yhteydessä tärkeä avata myös terveyden käsitettä. Hanna-Liisa Liikanen (2010, 37) määrittelee terveyden toiminnallisuutena, voimavarana, osallisuutena ja dynaamisena tilana, jossa henkilön kokemus on tasapainossa hyvälle elämälle asettamiensa tavoitteiden kanssa. Cecilia von Brandenburg (2008, 18) moniin lähteisiin vedoten määrittelee terveyden täydellisenä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen voiminnan tilana, yksilön ja ympäristön harmonian näkökulmasta elämänhallintana ja hoitotieteen näkökulmasta ihmisen omakohtaisena kokemuksena.

Hyvinvoinnin merkitys vaihtelee eri ihmisten ja elämänkaaren vaiheiden kesken. Lap-
suusaikana tärkeitä hyvinvoinnin tasoon liittyviä tekijöitä ovat vanhempien antama
huolenpito ja turvallisuus, leikki ja turvalliset ihmissuhteet. Nuorille aikuisille itsensä
toteuttaminen, uudet kokemukset ja kaverisuhteet merkitsevät turvallisuutta ja huo-
lenpitoa enemmän. Vanhemmaksi tulemisen seurauksena lasten hyvinvoinnista huo-
lehtiminen, mielekäs työ ja tekeminen sekä perheen toimeentulon turvaaminen nouse-
vat tärkeämmiksi hyvinvoinnin tekijöiksi. Ikääntyessä toimintakyvyn ja itsenäinen
selviytymisen merkitys on suuri. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, 11.) Tämän sel-
vityksen kohderyhmä huomioon ottaen keskiössä on sekä nuorten aikuisten, että van-
hempien hyvinvoinnin tasoon vaikuttavat tekijät.

Hyvinvoinnin edistäminen on toimintaa, jonka seurauksena yhteiskunnan tai yhteisön
hyvinvointi kasvaa. Tämän seurauksena ihmisen oman hyvinvoinnin kokemus kasvaa.
(Liikanen 2010, 38.) Tässä selvityksessä hyvinvointia pyritään edistämään kulttuurin
keinoja hyödyntäen.

Työn kohderyhmänä ovat työikäiset vantaalaiset. Tilastokeskuksen (2012) määritel-
män mukaan työikäinen on 15-74 -vuotias. Suomessa vanhuuseläkkeelle pääsee 63-68
-vuotiaana (Työeläke.fi 2011) ja lakiin perustuva oppivelvollisuus alkaa 7 -vuotiaana
päättyy kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alka-
misesta on kulunut 10 vuotta (Opetushallitus 2010). Tähän perustuen tässä työssä työ-
ikäiset määritellään 17 - 63-vuotiaiksi.

Kolmas sektori käsite kuvaa julkisen ja yksityisen sektorin väliin sijoittuvia toimijoita,
joihin lukeutuu yhdistykset, osuuskunnat, yhteisöt, kansalaisryhmät, verkostot ja ruo-
honjuuritaso (Hänninen ym. 2003, 38).

3 KULTTUURIN JA HYVINVOINNIN VÄLINEN YHTEYS

3.1 Kulttuurin vaikutus hyvinvointiin

Kulttuurin hyvinvointivaikutukset tunnustetaan laajalti ja kulttuuria on alettu hyödyn-
tää hyvinvoinnin edistäjänä. Tämän työn tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen

kulttuurin keinoin, joten tässä luvussa esitellään tutkimusten valossa, miten kulttuuri vaikuttaa hyvinvointiin.

Cecilia von Brandenburgin (2008, 17) mukaan hyvinvointiin liittyen kulttuuri ja taide voidaan nähdä itseisarvona, välineenä tai yhteisöä ja aluetta muuntavana tekijänä. Itseisarvona kulttuuri ja taide ovat itsenään merkityksellisiä hyvinvoinnille. Välineenä taide koetaan työkaluna jonkin tavoitteen edistämiseksi, esimerkiksi kasvatuksessa. Muuntavana tekijänä kulttuurin ja taiteen avulla voidaan muun muassa lisätä tietoa, luottamusta ja sosiaalista pääomaa yhteisössä tai alueella. (von Brandenburg 2008, 17.)

Hanna-Liisa Liikasen (2003, 151) mukaan taiteella ja kulttuurilla on neljä välineellistä vaikutusta hyvinvointiin. Ensinnäkin taide tyydyttää inhimillisiä tarpeita elämyksenä ja merkityksenä. Toiseksi taiteen kuluttamisella on yhteys ihmisen hyvään terveyteen, parempaan työkykyyn ja hyvän elämän kokemuksiin. Taideharrastukset ja kulttuuri-toiminta edistävät yhteisöllisyyttä ja verkostoja, jotka parantavat yksilön elämänhallintaa. Taide, arkkitehtuuri ja sisustaminen tekevät myös elinympäristön viihtyisämmäksi. (Liikasen 2003, 151.)

Boinkum Benson Konlaan on tutkinut Ruotsissa kulttuuritoimintaan osallistumisen sekä vapaa-ajan harrastusten vaikutusta hyvinvointiin. 2001 valmistunut tutkimus (Konlaan 2001, 72) osoittaa, että määrittelemättömillä vapaa-ajan harrastuksilla on vaikutusta hyvinvointiin ja kulttuuritoimintaan osallistuvilla on paremmat mahdollisuudet elää pidempään kuin niillä, jotka eivät osallistu toimintaan. Erityisesti elokuvissa, konserteissa, taidenäyttelyissä ja museossa käynnin todistettiin pidentävän ikää (Konlaan 2001, 7 & 72).

Markku Hyypä on tutkinut suomalaisten ja suomen-ruotsalaisten terveyseroja ja sosiaalisen pääoman vaikutusta terveyteen. Sosiaalisen pääoman määritelmässä Hyypä (2002, 50) viittaa Putnamiin, joka tarkoittaa sosiaalisella pääomalla kansalaisten keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka parantavat yhteiskunnan toimintaa. Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että yhteisöllisyys kasvattaa sosiaalista pääomaa ja luottamuksen eli sosiaalisen pääoman puute heikentää merkittävästi terveyttä (Hyypä 2002, 60). Näin voimme todeta, että myös kulttuuritoiminnan luoma yhteisöllisyys kasvattaa sosiaalista pääomaa ja näin edistää terveyttä. Tutkimuksen tuloksena Hyypä-

pä (2002, 139 - 140) toteaakin, että terveyden edistämisen painopiste tulisi siirtää nykyisestä yksilökeskeisyydestä vapaaehtoista osallistumista tukevaan kansalais- ja harrastustoimintaan.

3.2 Taidelähtöiset menetelmät

Yhteiskunnan muutoksessa, ongelmatilanteiden monimutkaistuessa sekä hoito- ja kuntoutuskäytäntöjen kehittyessä kulttuuritoiminnan ja taidelähtöisten menetelmien tarve kasvaa. Kulttuurisia menetelmiä voidaan hyödyntää vastatessa haasteisiin, joihin perinteiset keinot eivät välttämättä tehoa. Tällaisia haasteita ovat muun muassa syrjäytymisen ehkäiseminen, työttömien toimintakyvyn ja työkunnan vahvistaminen sekä maahanmuuttajien kanssa tehtävä työ. (Liikanen 2010, 40.) Näitä, useimmiten sosiaali- ja terveystyössä hyödynnettyjä menetelmiä, on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi ennalta ehkäisevässä työssä, ihmisten arjen hyvinvoinnin edistämässä sekä työyhteisöissä.

Sosiokulttuurisella innostamisella tarkoitetaan osallistumiseen ja luovuuteen sekä omaehtoiseen kulttuuritoimintaan kannustamista, tavoitteena osallistaa ja innostaa mahdollisimman monia. Hyvinvointia pyritään kasvattamaan taiteen keinoin, omassa kulttuuriympäristössä, olemassa olevia resursseja hyödyntäen. Menetelmät sopivat sosiaali-, koulu-, nuoriso-, sekä terveystyöhön. Sosiokulttuurinen innostaja voi olla taiteilija, toiminnanohjaaja tai toimintaterapeutti. Usein toimintaympäristönä on harrastuspiiri, hoitolaitos tai lasten, nuorten ja ikääntyvien päivätoiminta. (Liikanen 2010, 33-34 & 39.)

Yhteisötaidetta tehdään yhteisön ehdoilla, yhteisön jäsenten kanssa ja heitä varten, toiminnallisella tavalla. Siinä korostuu erityisesti kommunikointi ja vuorovaikutus. Yhteisötaiteilijat edistävät paikallista kulttuuria, järjestäen alueella tai yhteisöissä ammattitaiteilijoiden ohjaamaa kurssitoimintaa myös asukkaille, joiden elämään taide ei kuulu. He voivat myös ideoida ja organisoida ympäristötaidehankkeita sekä paikallisia kulttuuritapahtumia. (von Brandenburg 2008, 36.)

Yhteisötaidetta voidaan lähestyä kolmesta eri näkökulmasta, rajatun yhteisön taiteena, julkisena vuorovaikutuksellisenä toimintana sekä yhteisöjä kehittäväenä yhteisötaide-toimintana. Rajatussa yhteisössä taide on toimintaa, johon muiden yhteisöjen tavat

eivät ole vaikuttaneet. Tällaisia suljettuja yhteisöjä ovat esimerkiksi vankilat. Julkisen vuorovaikutuksellisenä toimintana taidetoiminnan avulla pyritään paljastamaan eri kansanryhmien ongelmia. Yhteisöjä kehittäväällä taidetoiminnalla pyritään yhteisön tai yksilöjen elämänlaadun parantamiseen. (Väänänen 2006, 4.)

ITE -taide (itse tehty elämä) on suomalainen nykykansantaiteen muoto, mikä keksittiin Maaseudun sivistysliiton ja Kaustisen kansantaiteen keskuksen järjestämän keräilyprojektin (1998-2000) tuloksena. Projektissa Suomesta löydettiin yli kolmesataa nykykansantaiteilijaa. Useimmiten ITE -taiteilijalla ei ole koulutusta perinteisen taiteen tekemiseen. Suomessa ITE -taidetta on syntynyt esimerkiksi hoitolaitoksissa. (Liikainen 2010, 34.)

3.3 Kulttuuri hyvinvoinnin välineenä Suomessa

Suomen kulttuuri- ja sosiaalipolitiikassa kulttuurin hyvinvointivaikutukset on huomioitu ja tunnustettu laajasti noin kymmenen vuoden ajan. 2000-luvun alussa Opetusministeriön Taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelmatyö nosti taiteen soveltavan käytön esiin ja tunnusti taiteen rooli taloudellisena, alueellisena ja paikallisena vahvistajana, osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä koulutusta. Ohjelmatyö johti vuonna 2003 valtioneuvoston periaatepäätökseen taide- ja taiteilijapolitiikasta, jossa kannustettiin taiteen soveltavaan käyttöön (Liikainen 2010, 30).

Kulttuurin hyvinvointivaikutukset on saanut huomioita myös hallitusohjelmissa. Matti Vanhasen I:sen hallituksen hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2003, 26) nostettiin esiin luovan toiminnan edellytysten kehittäminen ja koko maan kattavan luovuusstrategian laatiminen. Opetusministeriön johdolla valmistuneessa strategiassa kulttuuri tunnustettiin muun muassa hyvinvoinnin edistäjänä ja identiteetin kasvattajana. Vanhasen II:sen hallituksen ohjelmassa kansalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden vaaliminen nousi kulttuuripolitiikan keskiöön. Vuonna 2011 laaditussa Kataisen I hallituksen ohjelmassa korostetaan puolestaan kulttuurin asemaa yhteiskunnan rakennusaineena ja ihmisenä olemisen perusasioina.

Valtion tasolla suurempia selvityksiä kulttuurin hyvinvointivaikutuksista on tehty kaksi. Opetusministeriön ja maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän kulttuuriryhmä käynnisti vuonna 2005 kartoitusprojektin, jonka seurauksena syntyi Cecilia von Brandenburgin

selvitys Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä – näköaloja taiteen sovelta-vaan käyttöön (2008). Selvityksessä tarkastellaan eri sektorien välillä jo toteutettuja hankkeita sekä mahdollisuuksia kulttuurin hyödyntämiseen hyvinvoinnin välineenä.

Matti Vanhasen II hallituksen Terveyden edistämisen politiikkaohjelmassa (2007) tehtiin päätös eri hallinnonalojen yhteistyönä toteutettavasta kulttuurin terveydellisten ja hyvinvointivaikutusten edistämishankkeesta. Hanke muotoutui myöhemmin Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelmaksi. Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 - 2014 julkaistiin vuonna 2010 ja selvityksestä vastasi Hanna-Liisa Liikanen. Selvityksessä on kartoitettu laajasti poikkihallinnollisia kulttuurin mahdollisuuksia sekä pohditaan kulttuurin yhteiskunnallisen merkityksen kasvua.

Valtiollisen ohjelma- ja strategiatyön lisäksi kulttuurin hyvinvointivaikutukset tulevat esille monissa jo toteutetuissa ja parhaillaan toteutettavissa hankkeissa. Hankkeet ovat pääsääntöisesti kohdistettu lasten ja nuorten, senioriväestön sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi kulttuurin keinoin. On kuitenkin muutamia hankkeita ja toimenpiteitä, joiden hyvinvointia edistävät vaikutukset ulottuvat myös työikäisiin.

Yksi hanke-esimerkki työikäisille kohdistetusta toiminnasta on Etelä-Pohjanmaan liiton vuosina 2005 - 2007 toteuttama Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Pohjanmaalla hanke. Hankkeen tavoitteena oli toteuttaa Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategian (2005 - 2013) tavoitteita. Strategian toimenpide-ehdotuksiin kuului kulttuurin ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien vahvistaminen, mikä toteutuu esimerkiksi tukemalla järjestökentän toimintaedellytyksiä. Hankkeen toimenpiteitä oli muun muassa yhteistyön ja uusien verkostojen luominen, tarpeiden kartoitus, kulttuurin terveysvaikutusten tietoisuuden kasvattaminen ja hyvinvoinnin edistämisestä kiinnostuneiden toimijoiden etsiminen. (Nieminen 2007, 6.)

Hankkeen merkittävin tuotos oli kulttuuripaketit, jotka on suunnattu kulttuurisiksi työkykyä parantaviksi paketeiksi yrityksille sekä mielenvirkistykseksi ja yhteistoiminnan lisäämiseksi ikäihmisille ja nuorille. Hankkeeseen osallistuneet toimijat saivat hankkeen puitteissa apua pakettien suunnittelussa, tuottamisessa ja markkinoinnissa. (Nieminen 2007, 7.)

3.4 Kulttuuri hyvinvoinnin välineenä Vantaalla

Valtion tasolla kulttuurin hyvinvointivaikutukset tunnustetaan laajalti, vaikkakin konkreettiset toimenpiteet ovat tähän asti jääneet lähes kokonaan hanketyön varaan. Myös maakunnissa ja kunnissa kulttuurin hyvinvointivaikutukset on alettu tunnustaa ja niiden toteutumista on alettu mahdollistamaan.

Vantaa kuuluu Uudenmaan maakuntaan, joka tunnustaa kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin. Uudenmaan liitto (2008, 24) nostaa kulttuurin hyvinvoinnin edistäjänä esiin kulttuuristrategiassaan todeten, että kulttuurin tuottamat hyvinvointivaikutukset tunnustetaan ja niille avataan mahdollisuus toteutua. Myös Vantaan kaupungin tasolla kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin tunnustetaan, erityisesti onnellisen ja turvallisen arjen luojana.

Vuonna 2010 Vantaalla tehdyssä työikäisten hyvinvointikatsauksessa (Vantaan kaupunginhallitus 2010, 9) taide- ja kulttuuritoiminta tuodaan esiin elämään sisältöä ja myönteisiä kokemuksia tarjoavana sekä yhteisöllisyyttä lisäävänä ja syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. Hyvinvoinnin edistäjänä katsauksessa (Vantaan kaupunginhallitus 2010, 9) mainitaan Vantaan kaupunkijuhla, mikä tukee ja lisää vantaalaisten yhteisöllisyyttä. Suurempien toimenpiteiden ja investointien ei koeta lisäävän taiteen ja kulttuurin näkymistä vantaalaisten arjessa, vaan ajattelutapaan tarvitaan muutosta ja asia tulee huomioida (Vantaan kaupunginhallitus 2010, 9).

Vantaan kulttuuripalvelujen toiminnassa kulttuurin hyvinvointivaikutusten tunnustaminen näkyy muun muassa niin, että on nimetty kulttuurituottaja, joka vastaa seniorikulttuurityöstä. Kulttuurin keinoin hyvinvointia senioreille on pyritty tuottamaan esimerkiksi viemällä näyttelyitä ja muuta kulttuuritoimintaa erilaisiin hoitolaitoksiin. Lastenkulttuuriyksikkö huolehtii pääosin siitä, että hyvinvointivaikutuksia edistävää kulttuuritoimintaa tuotetaan lapsille. (Lindholm-Ahlefelt 2012.)

Kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyen Vantaalla on toteutettu muutamia hankkeita sekä projekteja. Yksi näistä on EU:n Urban II -yhteisöaloiteohjelman osana vuosina 2003 - 2007 toteutettu Hakunilan Kultsa. Hankkeen tavoitteena oli elävöittää Hakunilan aluetta kulttuurin keinoin (Mansikkala 2006, 1). Kultsasta luotiin alueen har-

rastajateatteri, joka tarjosi teatteri-, bändi-, tanssi- ja kuvataidetoimintaa. Vantaan kulttuuripalvelut toimivat hankkeen koordinaattorina ja kaupungin nuorisopalvelut tarjosivat tilan toiminnalle. (Mansikkala 2006, 17 - 18 & 22.) Hankkeessa käynnistynyt toiminta jatkuu edelleen Hakunilan teatterin muodossa, osallistaen kaiken ikäisiä Hakunilan alueen asukkaita (Hakunilan teatteri 2012).

Vantaan kulttuuripalveluissa tähänastinen kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvä työ on keskittynyt erityisesti lasten sekä senioriväestön pariin. Muutamia hankkeita lukuun ottamatta työikäisille on ollut tarjolla niin sanotut perinteiset kulttuuripalvelut eli kaupungin museo, taidemuseo ja konserttitalo Martinuksen tarjonta (Lindholm-Ahlfelt 2012) sekä Vantaan kaupunkijuhlan tapahtumat. Yllä mainittuja lukuun ottamatta ei Vantaalla ole muita työikäisiä palvelevia julkisia kulttuuri-instituutioita esimerkiksi teatteria, vaan tästä tarjonnasta vastaa yksityiset tahot ja yhdistykset, joita kaupunki rahoittaa pääosin avustuksien muodossa.

Kulttuuripalvelujen laatimalla vuoden 2012 - 2016 toimintaohjelmalla pyritään muutokseen, jonka perimmäisenä tavoitteena on kaikkien kaupunkilaisten tavoittaminen. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset on Vantaan kulttuuripalveluissa tunnustettu ja nyt niitä pyritään tietoisesti valjastamaan osaksi toimintaa, koko käyttäjäkuntaa ajatellen.

4 KUNTA JA KOLMAS SEKTORI YHTEISTYÖSSÄ

4.1 Kunnan, kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin tehtävät

Kuntalain (365/1995) mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaiden hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueella. Itsehallinnon nojalla kunta hoitaa laissa säädettyt tehtävät ja voi sopimuksella hoitaa muitakin tehtäviä. Kunta hoitaa tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja voidaan hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta. (Kuntalaki 365/1995.)

Kunnan tehtäviä ovat sosiaali- ja terveystyö, lastenhoito, päivähoito, peruskoulut, musiikkikoulut, ympäristöterveydenhuolto, vapaa-aika ja kulttuuri, matkailun tukeminen, suunnittelu ja rakennustarkastus, veden, lämmön ja sähkön jakelu, viemärointi ja puhtaanapito, suurissa kaupungeissa joukkoliikenne ja satamat. Vapaa-aikaan ja kult-

tuuriin kuuluu liikuntapaikat, kirjastot, kulttuuriperinnön suojeleminen ja etujärjestöjen tukeminen. (Lindroth 2007.)

Kuntien kulttuuritoimen tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa sekä järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992). Kulttuuritoiminnan edistäminen ja tukeminen tarkoittaa käytännössä paikallisten kulttuuritoimijoiden toimintaedellytysten vahvistamista rahoittamalla toimintaa, tarjoamalla tiloja sekä muita resursseja.

Teoksessa Kunta ja kolmas sektori – Yhteistyön uudet muodot Sakari Möttönen ja Jorma Niemelä (2005, 104) listaavat kaksi järjestöjen keskeisintä tehtävää, joita ovat omien jäsenten etujen ajaminen ja aktiviteettien järjestäminen heille sekä palvelujen tuottamistehtävä. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen erityistehtäviä ovat sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen, välittämisen ja jakamisen kanavien tarjoaminen, identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen, osallisuuden väylien luominen, äänettömien äänenä toimiminen, toivon tuottaminen sekä innovaatiomootoreina toimiminen (Möttönen & Niemelä 2005, 67 - 76).

Näistä erityisesti neljä, sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen, identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen, osallisuuden väylien luominen sekä innovaatiomootoreina toimiminen, on perusteltua esittää myös kulttuurialan järjestöjen ja yhdistysten tehtävänä. Kuten tässä työssä on osoitettu kulttuuri edistää hyvinvointia, auttaa luomaan identiteettiä, osallistaa ja innostaa.

4.2 Yhteistyön kehitys

Kuntien johtamis- ja hallintatavat ja niiden kehitys voidaan jakaa kolmeen ryhmään hierarkiaan, markkinoihin ja verkostoihin. Hierarkiassa organisaation ylin taso antaa määräyksiä alemmalle. Markkinat perustuvat vaihdantaan, jossa edullisimmat tuottajat pärjäävät. Markkinoille ominaista on vaihdantaan kuuluva rahallinen korvaus ja kilpailu. Verkostoissa olennaista on vapaaehtoisuus, luottamus, yhteinen hyöty ja keskinäinen riippuvuus. (Möttönen & Niemelä 2005, 86-87.)

Johtamis- ja hallintatavat näkyvät sekä kuntien sisäisessä toiminnassa, että yhteistyösuhteissa. Suomessa julkisen sektorin organisaatioiden sisäinen toiminta on edelleen vahvasti byrokraattista ja perustuu hierarkiaan. Hallintatapojen kehitys on kuitenkin havaittavissa. Tilaaja-tuottaja -malli on yksi esimerkki markkinoihin perustuvasta hallintatavasta.

Kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyössä hallintatapojen kehitys näkyy selkeämmin kuin kuntaorganisaation sisällä. Hyvinvointivaltion rakentuu järjestöt koettiin julkisen vallan alisteisina, kun taas markkinoiden yleistyessä ne alettiin nähdä osana palvelumarkkinoita (Möttönen & Niemelä 2005 101-102). Verkostot ovat uusi toimintatapa, joka on vakiintuneempi yksityisellä sektorilla. Julkinen ja kolmas sektori vasta etsii ja kokeilee käytänteitä. Möttönen ja Niemelä (2005, 103) kuitenkin toteavat, että verkostoissa järjestöt eivät ole välineitä kunnan määrittelevän politiikan toteutumiselle, vaan ne ovat osa toimintaverkostoa, jossa kunnalla on poliittinen vastuu.

Verkostoissa toimiminen vaatii kaikilta osapuolilta avoimuutta ja kärsivällisyyttä. Uusi toimintatapa vaatii myös uusien roolien omaksumista. Möttönen ja Niemelän (2005, 104) mukaan järjestöt saavat verkostoissa uuden kolmannen tehtävän jäsen- ja palvelujen tuottamistehtävien rinnalle. Uutena tehtävänä ne nousevat keskeisiksi toimijoiksi paikallisen hyvinvointipolitiikan verkostoihin (Möttönen & Niemelä 2005, 104).

Myös kuntien toimintaa ja rooleja tulee sopeuttaa verkostoihin. Julkisissa organisaatioissa byrokraattisuus ja jäykkyys luovat omat haasteensa uudessa ympäristössä toimimiselle. Monissa kunnissa on alettu rakentaa uutta, niin sanottua uuden sukupolven organisaatorakennetta, joka vastaisi paremmin nykyajan toimintaympäristön haasteisiin. Näiden organisaatioiden toimivuudesta ei kuitenkaan ole vielä tietoa tai kokemuksia.

Julkisen ja kolmannen sektorin toiminnassa verkostot toimivat tällä hetkellä parhaiten hypoteettisella tasolla. Verkostojen käytännön toiminnasta ei ole vielä kattavaa tutkimustietoa eikä menestyvän yhteistyön toteutumiselle ole vielä vakiintuneita menettelytapoja. On kuitenkin selvää, että verkostoyhteistyö jossain olomuodossa on nykyajan ja tulevaisuuden toimintamuoto.

5 YHTEISTYÖ JA TAHTOTILA VANTAALLA

5.1 Vantaan kulttuuripalvelujen organisaatio

Vantaan kaupungissa ylintä valtaa käyttää kaupungin valtuusto ja ylin virkamies on kaupunginjohtaja. Palvelut jakautuvat viiteen eri toimialaan. Näitä ovat vapaa-aika ja asukaspalvelut, sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi, tilakeskus sekä maankäyttö ja ympäristö. Kulttuuripalvelujen organisaatio kuuluu vapaa-ajan ja asukaspalveluiden toimialaan. Muita toimialaan kuuluvia palveluja ovat liikunta-, nuoriso-, alue- ja tapahtuma- sekä työllisyyspalvelut. Toimialan ylin elin on vapaa-ajan ja asukaspalveluiden lautakunta ja organisaation ylin virkamies on toimialajohtaja.

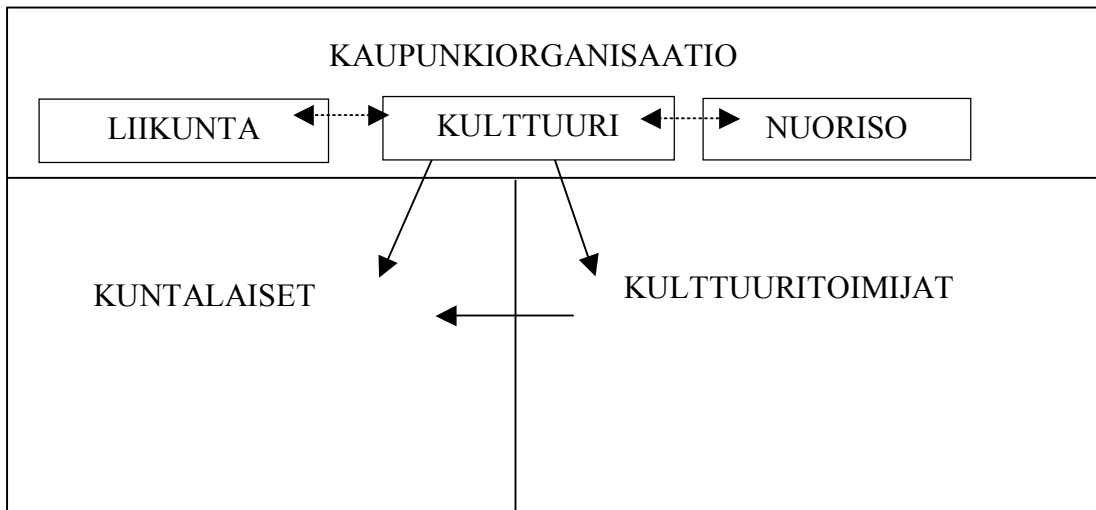
Kulttuuripalvelujen organisaation muodostaa kulttuurituotantoyksikkö, lastenkulttuuriryksikkö, Länsi-Vantaan kulttuuritilat sekä Vantaan kaupungin museot (Kaupunginmuseo ja Taidemuseo). Organisaatiota johtaa kulttuurijohtaja, jonka hallinnon alaan kuuluu myös Vantaan kuvataidekoulu, Vantaan musiikkiopisto sekä hallinnon yksikkö.

Kulttuurituotantoyksikön tehtävänä on vastata pääasiassa aikuisväestölle ja perheille suunnattujen kulttuuritapahtumien ja -palveluiden tuottamisesta, alueellisesta kulttuurintuottamisesta (sisältäen osittain alueellinen lastenkulttuurituotanto), ruotsinkielisestä kulttuurituotannosta, vähemmistö-, monikulttuurisuus- ja kansainvälisyysasioista sekä kulttuurin avustuksista. Yksikköä johtaa kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlefeldt. Hänen alaisuudessa työskentelee kokopäiväisesti kaksi kulttuurituottajaa ja tämän lisäksi kaksi kulttuuripalvelujen työntekijää hoitaa muun työnsä ohessa alueellisen tuottajan tehtäviä.

Vantaan kaupunki on alueeltaan laaja ja kaupungissa ei ole yhtä selkeää keskustaa, vaan kaksi isompaa keskusta Tikkurila ja Myyrmäki, joiden lisäksi on vielä useampia pienempiä. Tämän vuoksi myös kulttuuripalveluissa kaupunki on jaettu seitsemään palvelualueeseen. Näitä ovat Myyrmäen, Martinlaakson, Aviapoliksen, Tikkurilan, Korson, Koivukylän ja Hakunilan palvelualueet. Jokaisella alueella on vastaava kulttuurituottaja, jonka tehtävänä on tuottaa ja järjestää alueelle kulttuuritoimintaa. Tuotantoyksikön tuottajien toimenkuvaa ohjaa pääosin palvelualuejaot.

5.2 Kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin yhteistyö nyt

Yksi tämän työn taustalla oleva tarve on uudenlaisen yhteistyön kehittäminen Vantaan kulttuuripalvelujen ja kaupungin kulttuuritoimijoiden kesken. Jotta yhteistyötä voidaan kehittää, tulee perehtyä tarkemmin yhteistyön tämän hetkisiin rakenteisiin ja ongelmiin. Kuvio 1 havainnollistaa tämän hetkisiä yhteistyörakenteita.

KUVIO 1. Vantaan kulttuurikenttä nyt.

Vantaan kulttuurikenttä perustuu tällä hetkellä pitkälti markkinoihin. Palveluja kuntalaisille tarjoaa sekä julkinen sektori, että kolmannen ja yksityisen sektorin kulttuuritoimijat. Kulttuuripalvelujen tarjonnasta osa on omaa tuotantoa ja osa ostettua. Kulttuuripalvelut myös tukevat avustuksin yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoita.

Vuorovaikutus eri toimijoiden kesken on tällä hetkellä vähäistä. Kaupungin kulttuuritoimijat ovat toisistaan irrallisia, itsenäisiä toimijoita, jotka keskittyvät yhteistyön sijaan lähinnä kilpailemaan markkinoista. Vuorovaikutus julkisen sektorin ja muiden toimijoiden kesken perustuu lähes ainoastaan resursseihin, joita julkinen sektori tarjoaa.

Myös kaupunkiorganisaation sisällä eritoimijat ovat vähäisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Informaatio kulkee eri toimialalta toiselle, mutta toiminnallinen yhteistyö on lähes olematonta.

5.3 Vantaan tahtotila

Suomen Kuntaliiton (2011, 46) visio vuodelle 2020 on, että kulttuuri näkyy ja kuuluu kaikenikäisten kuntalaisten jokapäiväisessä elämässä. Julkinen sektori toteuttaa kulttuuriset oikeudet luomalla sekä tarjoamalla edellytyksiä kulttuuripalveluille ja kulttuuripalvelut tuotetaan joustavasti eri toimijoiden yhteistyönä. Kulttuuripalveluilla on suuri merkitys hyvinvoinnin edistäjänä sekä työssä, että vapaa-aikana. Kulttuuri on osa jokaisen ihmisen arkea ja kaikilla on oikeus kulttuuripalveluihin. Kulttuuri on ihmisten elämänlaadun parantaja ja sosiaalisen ilmapiirin edistäjä, mikä rakentaa yhteenkuuluvuutta ja paikallista identiteettiä. (Suomen Kuntaliitto 2011, 46.)

Vantaan kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlefeldt (2012) visioi Vantaata tulevaisuuden kulttuurikaupunkina, kulttuurin piilaaksona. Kaupungin kulttuuripalvelut ovat muutoksessa, mikä on alettu tiedostaa ja mihin on alettu vastaamaan. Kulttuuripalvelujen identiteetti ja imago eivät tällä hetkellä vastaa toisiaan. Ensi askel muutokseen on ollut 2012-2016 toimintasuunnitelman laatiminen, mitä tehdessä on pyydetty mukaan kaikki kulttuuripalvelujen työntekijät. (Lindholm-Ahlefeldt 2012.) Suomen Kuntaliiton pyrkimykset on havaittavissa myös tässä kulttuuripalvelujen tahtotilan kiteyttävässä toimintaohjelmassa.

Toimintaohjelmassa listataan kulttuuripalvelujen vuoden 2012-2016 kuusi tämänhetkistä painopistettä, joita ovat kansainvälisyys, kaupunginosaidentiteetin vahvistaminen, ammattitaitoinen viestintä ja kulttuurin infrastruktuuri, yhteistyön parantaminen, asiakaskunnan vaaliminen ja palvelun kehittäminen sekä pedagoginen osaaminen. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyy erityisesti näistä kolme, kaupunginosaidentiteetin vahvistaminen, yhteistyön parantaminen sekä asiakaskunnan vaaliminen ja palvelun kehittäminen.

Kaupunginosaidentiteetin vahvistamisen taustalla on visio yhdessä tuotetusta paikalliskulttuurista, joka elää ja muuntuu. Kaupunginosat ovat erilaisia sekä imagoltaan, toiminnaltaan, että väestöltään, joten on tärkeä kerätä tietoa siitä, miten kaupunkilaiset kokevat asuinympäristönsä ja paikalliskulttuurinsa. Työhön on tärkeää ottaa mukaan paikalliset asukkaat sekä yhteistyötahot. Yhdessä toimimalla ja toteuttamalla Vantaalle kasvaa elinvoimainen paikalliskulttuuri. Toimenpiteet ovat askel kohti visiota siitä,

että kulttuuritarjonta tavoittaa kaikki vantaalaiset. (Larkio & Lindholm-Ahlfelt 2011, 4.)

Yhteistyön parantamisen tavoitteena on, että Vantaan kulttuuripalvelut on tulevaisuudessa arvostettu, haluttu ja houkutteleva yhteistyökumppani. Yhteistyön lisäämiseksi vantaalaisten toimijoiden kanssa tullaan järjestämään tapaamisia ja näin myös pyritään sitouttamaan kolmannen sektorin toimijat kulttuuripalvelujen tavoitteisiin. Toimialat ylittävällä yhteistyöllä pyritään turvaamaan taloudelliset resurssit. Nämä toimenpiteet edistävät myös kulttuurin hyvinvointivaikutuksia. (Larkio & Lindholm-Ahlfelt 2011, 5.) Uudenlaisen yhteistyön kehittämistoimet on jo aloitettu toiminta-avustusten saajien kanssa. Avustussopimuksia uusitaan ja sopimusneuvotteluissa käydään myös keskustelua, miten avustustensaajat haluaisivat osallistua esimerkiksi kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistämiseen. (Lindholm-Ahlfelt 2012.)

Kolmannen sektorin kulttuuritoimijat koetaan Vantaalla tärkeänä voimavarana, kulttuuripalvelujen rinnalla, tuottamassa palveluja kuntalaisille. Kulttuuripalvelujen henkilöstöresurssit eivät riitä kaiken kattavien palvelujen tuottamiseen. Tämän vuoksi perään kuulutetaan verkostoyhteistyötä kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kesken. Tässä yhteistyössä kulttuuripalvelut nähdään koordinaattorin ja mahdollistajan roolissa. (Lindholm-Ahlfelt 2012.)

Asiakaskuntaa tullaan laajentamaan uusilla avauksilla ja palveluiden kehittämisellä (Larkio & Lindholm-Ahlfelt 2011, 5). Kulttuuripalvelujen kohderyhmää ei ole viime vuosina tarkemmin tutkittu, mutta kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlfelt (2012) kokee suurimpana haasteena perheettömien ja räätälöityjä palveluja hakevien työkäisten tavoittamisen. Tällä hetkellä kulttuuripalveluissa asiakasryhmien suhteen toimitaan ”musta tuntuu” -palvelun periaatteella, mutta toimintaohjelmassa koottujen toimenpiteiden toivotaan vastaavan ongelmaan ja laajentavan asiakaskuntaa (Lindholm-Ahlfelt 2012).

6 VANTAALAISTEN TYÖIKÄISTEN HYVINVOINTI

Kuten aiemmista määritelmistä käy ilmi, hyvinvoinnin edistäminen on toimintaa, jonka seurauksena hyvinvointi kasvaa ja tämän selvityksen tavoitteena on edistää arjen

hyvinvointia kulttuurin keinoin. Jotta voimme pohtia tapoja, joilla lisätä vantaalaisten hyvinvointia, on välttämätöntä selvittää hyvinvoinnin nykyistä tilaa.

Pääkaupunkiseutulaisten eli helsinkiläisten, espoolaisten, kauniaislaisten ja vantaalaisten hyvinvointia on tutkinut Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA vuosina 2008 - 2009. Kyselytutkimuksen tulokset voidaan jakaa teemoittain asumiseen, terveyteen, arkeen ja työelämään.

Tutkimuksen mukaan suurin osa (89 %) vantaalaisista on tyytyväisiä asuinalueeseensa, mutta he ovat kuitenkin muita pääkaupunkiseutulaisia tyytymättömmimpiä asuinalueeseen, sen kauneuteen sekä asunnon sijaintiin. Vantaalaiset myös tuntevat eniten turvattomuutta ja kaupunkiin muualta muuttaneet kaipaavat entiselle kotiseudulleen muita enemmän. Asumisteeman osa-alueiden on havaittu vaikuttavan myös muiden osa-alueiden kanssa. Asumiseensa tyytyväisimmät tuntevat olonsa turvallisemmaksi ja terveemmäksi, kokevat voivansa vaikuttaa arkeensa enemmän sekä ovat tyytyväisimpiä sosiaalisiin suhteisiinsa, varallisuuteensa ja mahdollisuuksiinsa. Asuntoonsa tyytyväisillä oli myös vähiten ongelmia. (Turunen ym. 2010, 34 - 42.)

Vantaalaisista lähes 80 prosenttia kokee terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi. Kuitenkin Espooseen, Kauniaisiin ja Helsinkiin verrattuna Vantaalla on hieman enemmän niitä, jotka kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonommaksi. Tyytyväisyydessä elämään ei ollut kuntien kesken suuria eroja. Noin kolme neljästä vastaajasta oli elämäänsä jatkuvasti tyytyväisiä. Stressaantuneisuus ja masentuneisuus kulkee lineaarisesti iän mukaan niin, että nuorin ikäryhmä (18–25) oli selvästi stressaantunein ja masentunein. Terveysten ohella merkittäviä hyvinvointitekijöitä on sosiaaliset suhteet, suhteet perheenjäseniin ja luottamukselliset ihmissuhteet. Suuri terveydentilaan vaikuttava tekijä on yksinäisyys ja se on myös riskitekijä syrjäytymiselle. Yleisimpiä ongelmia tuottavat kiireinen elämä, huoli omasta ja läheisten terveydestä. (Turunen ym. 2010, 43 - 46 & 58.)

Arkipäivän viihtyvyyttä ja hyvinvointia lisäsi sekä todellista mielihyvää tuotti useimmiten ihmissuhteisiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät tekijät. Myös vapaa-aikaan liittyvät asiat, ennen kaikkea luonto ja luonnossa liikkuminen sekä liikunta, kulttuuriharrastukset ja ruokakulttuuri lisäsivät arjen viihtyvyyttä ja

hyvinvointia. Lisäksi viihtyvyyteen sekä hyvinvointiin vaikutti asuinalueen hyvät ja toimivat palvelut, kodin ja ympäristön siisteys, viihtyisyys ja rauhallisuus sekä kiireetön aika. (Turunen ym. 2010, 60 - 61.) Työelämäänsä pääkaupunkiseutulaiset ovat useimmiten tyytyväisiä (Turunen ym. 2010, 49)

Saman kaltaisia tuloksia on havaittavissa myös Knowledge Network -hankkeen asukaskyselystä. Vantaa oli vuosina 2005-2007 mukana kolmivuotisessa EU:n rahoittamassa hankkeessa, jossa kerättiin tietoa asukkaiden päätöksentekoon osallistumisesta ja vaikutusmahdollisuuksista (Ahlgren-Leinvuo 2007, 1). Kyselyn tulokset ei suoranaisesti kerro vantaalaisten hyvinvoinnista, mutta antaa vertailupohjaa SOCCA:n tekemään tutkimukseen. Kuten aiemmin todettu, ihmissuhteet, ympäristö ja itsensä toteuttaminen ovat hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Asukaskyselyyn vastanneista vantaalaisista 70 prosenttia koki itsensä aina tai usein vantaalaiseksi. 85 prosenttia kyselyyn vastanneista oli tyytyväisiä Vantaalla asumiin. Ongelmiksi koettiin ilkeästä, liikenteen melu ja rikollisuus. Kaupungin tiloihin ja palveluihin sekä tiedonsaantiin kaupungin palveluista oltiin kulttuuripalveluita lukuun ottamatta tyytyväisiä. Kaupungin virkamiehiltä ja poliitikoilta toivottiin suurempaa roolia hyvinvointipalveluiden, työllisyyden ja yleisen turvallisuuden parantamisessa. Tulevaisuuden haasteiksi nähtiin asuminen ja nuorten työllisyys. Enemmistö vantaalaisista oli optimistisia tulevaisuuden suhteen. (Ahlgren-Leinvuo 2007, 21.)

Vantaalaisten hyvinvointia on seurattu myös vuodesta 2002 eri toimialoista koostuneiden asiantuntijoiden laatimien hyvinvointikertomuksien ja -katsauksien muodossa. Kaikki ikäryhmät kokoavat hyvinvointikertomukset tehdään jokaisen valtuustokauden lopuksi. Välivuosina hyvinvoinnista raportoidaan ikäryhmittäin hyvinvointikatsauksilla. Viimeisin aikuisten (16 - 64 v.) hyvinvointia käsittelevä katsaus on vuodelta 2009. Hyvinvointia tarkastellaan kuuden teeman kautta, joita ovat työllisyys ja talous, koulutus ja oppiminen, monikulttuurisuus, onnellinen ja turvallinen arki, kestävä elinympäristö ja asumisen laatu sekä terveyserot ja syrjäytyminen (Vantaan kaupunki 2010, 2).

Katsauksessa (Vantaan kaupunki 2010, 18) työllisyystilanteen heikentymisen todetaan vaikuttavan merkittävästi vantaalaisten hyvinvointiin. Erityisesti maahanmuuttajataustaisen väestön työttömyys on vakava ongelma. Turvallisuus ja yhteisöllisyys toteutuu Vantaalla alueen toimijoiden yhteistyönä. Terveys- ja hyvinvointieroja kavennetaan

pitkäkestoisella, laajalla yhteistyöllä tekijöiden ja asukkaiden arjessa. (Vantaan kaupunki 2010, 18 - 19.)

Näiden tutkimustulosten ja lausuntojen pohjalta vantaalaisten hyvinvointia ajatellen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota asumiseen ja asuinalueisiin. Tutkimuksista on myös havaittavissa, että sosiaalisella kanssakäymisellä sekä kulttuuriharrastuksilla on vaikutusta pääkaupunkiseutulaisten arjen viihtyvyyteen sekä hyvinvointiin. Tyytymättömyys kulttuuripalveluihin antaa syytä pohtia palveluiden toteuttamista ja kehittämistä. Hyvinvointitutkimuksen tulosten perusteella Turunen ym. (2010, 134) ehdottavat tehtäväksi toimenpiteitä, joista erityisesti kaksi, voimaannuttavien kokemusten lisääminen ja niiden tukeminen sekä poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen tukevat tämän työn tarpeellisuutta.

7 KULTTUURISTA HYVINVOINTIA VANTAALLE

Kulttuurin hyvinvointia edistävät vaikutukset ovat lähes kiistattomia. Kulttuurin ja taiteen vaikutus hyvinvointiin on itse koettavissa ja havaittavissa sekä myös tieteellisesti todistettu muun muassa Boikum Benson Konlaanin toimesta. Kulttuurin ja taiteen voidaan katsoa edistävän hyvinvointia erityisesti kahdella tavalla itseisarvona ja välineenä.

Työikäisten hyvinvoinnille merkittävää on uudet kokemukset, itsensä toteuttaminen ja mielekäs tekeminen. Vantaalla työikäisten hyvinvoinnin merkityksissä korostuu myös asumistyytyväisyys ja asuinalue. Arjen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat sosiaaliset suhteet ja kanssakäyminen sekä harrastukset.

Kulttuuritoiminta tarjoaa mahdollisuuksia uuden kokemiselle ja mielekkäälle tekemiselle. Kunnalliset kulttuuripalvelut tarjoavat palveluja, joiden käyttäminen edistää hyvinvointia jo itsessään. Vantaalla tämä toteutuu osittain. Suurin ongelma on siinä, että kysyntä ja tarjonta eivät kohta. Kaupungin kulttuuripalvelujen tarjonta ei tavoita kaupunkilaisia toivotulla tavalla. Toinen ongelma on siinä, että tällä hetkellä kulttuuripalvelujen tarjonta on keskittynyt kulttuurin kulutuspalveluihin. Kuten todettu työikäisten hyvinvoinnille merkityksellistä on itsensä toteuttaminen, mielekäs tekeminen

ja uudet kokemukset. Kulttuuria kulutettaessa mahdollistuu kuitenkin vain uudet kokemukset.

Kulttuurin keinoin tehtävä työkäisten hyvinvoinnin edistämistyö tulisi Vantaalla aloittaa siitä, että palveluja kohdistettaisiin selkeämmin juuri työkäisille. Kulttuuripalvelujen tulisi myös lisätä osallistavampia palveluja tarjonnassaan. Positiivisten kokemusten tarjoamisen lisäksi kulttuuria tulisi viedä vantaalaisten luo ja osallistaa kaupunkilaisia kulttuurin keinoin. Tämä ei vielä toteudu Vantaa kulttuuripalvelujen toiminnassa, mutta nämä teemat on huomioitu vuosien 2012-2016 toimintaohjelmassa.

Kulttuurin itseisarvon lisäksi myös kulttuurin välineelliset hyvinvointivaikutukset tulisi huomioida työkäisten hyvinvointia edistettäessä. Vantaan kulttuuripalvelujen toiminnassa kulttuurin välineelliset vaikutukset on huomioitu senioreiden ja lasten osalta, mutta ei niinkään työkäisten. Yksi kohderyhmän hyvinvoinnille merkityksellinen seikka on asuminen ja asuinalue. Kulttuuripalvelujen toimintaohjelman yksi teema on paikallisidentiteetin vahvistaminen. Tätä ajatellen, suunniteltu hanke tulisi toteuttaa, jolloin kulttuurin välineellinen hyödyntäminen toteutuisi kulttuuripalvelujen toiminnassa.

Erityisesti resurssien vuoksi hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin keinoin vaatii eri sektoreiden ja kaupungin toimialojen välisen yhteistyön tiivistymistä. Vantaan kulttuuripalvelujen toimintaohjelmassa myös tämä on huomioitu. Ohjelma on kuitenkin niin uusi, että tarkkoja toimenpiteitä teemojen toteutumiseksi ei ole asetettu. Kahdessa seuraavassa luvussa esitetään tarkemmin tämän selvityksen pohjalta muotoutunut malli tulevaisuuden yhteistyörakenteista ja toimenpiteistä, jotka edistäisivät kulttuuripalvelujen tavoitteiden toteutumista.

8 TULEVAISUUDEN KUNNALLISEN KULTTUURIKENTÄN MALLI

Suomalainen hyvinvointivaltio on suuressa murroksessa. Julkiset palvelut ovat uhatuna ja erityisesti kuntien resurssit tuottaa palveluja tulevat olemaan pienet. Palveluiden toteutuminen tulevaisuudessa vaatii julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön tiivistymistä. Kansalaisyhteiskunta ja kolmas sektori on alettu tiedostaa korvaamattomana osana hyvinvointipolitiikkaa, hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman luojana. Kolmas

sektori ei voi kuitenkaan korvata julkisen sektorin puutteita vaan täydentää ja vahvistaa palvelutarjontaa. Onnistunut yhteistyö vaatii uusia avauksia ja innovatiivista ajattelua.

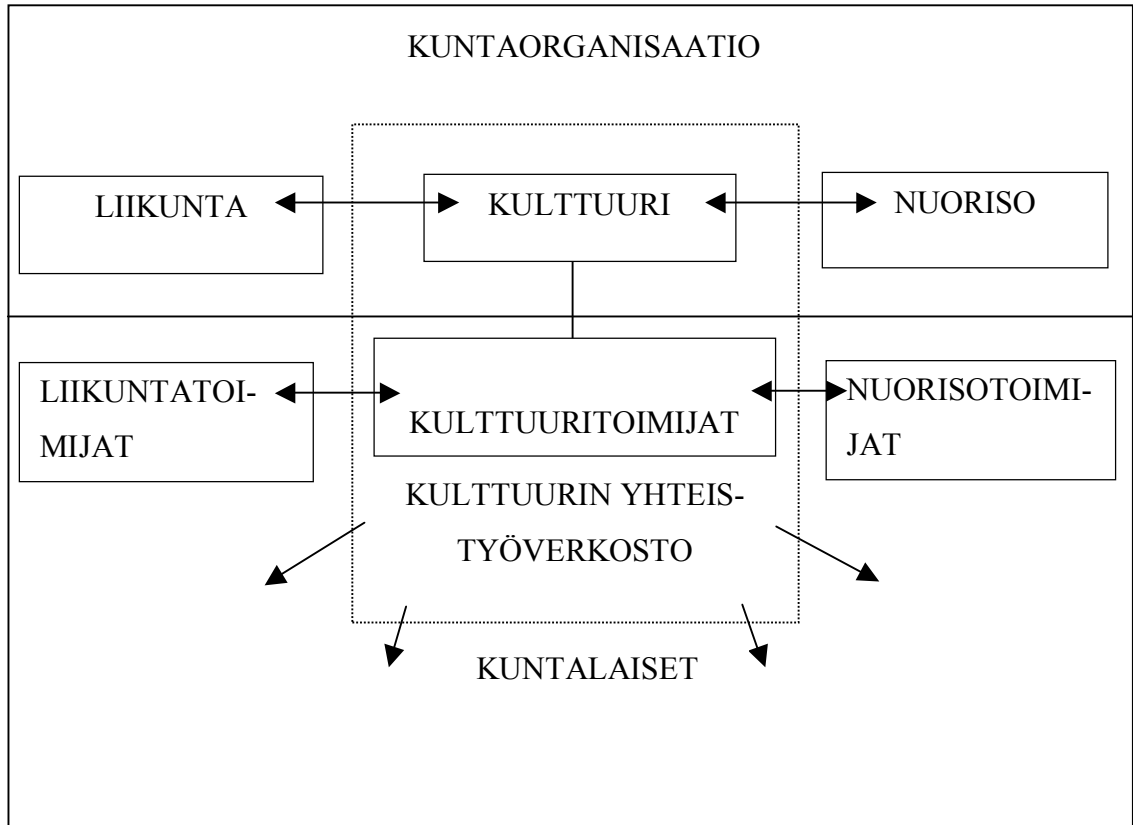
Sakari Möttösen ja Jorma Niemelän (2002, 104) mielestä yhteistyötä julkisen ja kolmannen sektorin välillä tulisi pohtia siitä näkökulmasta, onko kolmannella sektorilla sellaisia voimavaroja, joiden käyttöä voidaan edistää kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä? Vantaan kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlefelt (2012) tiedostaa kolmannella sektorilla tärkeitä voimavaroja, mutta haasteena yhteistyölle on byrokrattisen kunnan ja yleensä joustavarakenteisen yhdistyksen toiminnan yhteensovittaminen. Yhteistyöhön tulee pyrkiä ja sitä pitää rakentaa, mutta millaista uusi, toimiva yhteistyö kunnallisten kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden välillä voisi olla ja miten yhteistyöllä voitaisiin edistää kaupunkilaisten hyvinvointia?

Kuten aiemmin todettu, nykyajan uusi hallintatapa ja yhteistyön muoto on verkostot. Verkostot ovat osaltaan haastava toimintatapa, koska niissä toimiminen vaatii erilaisien toimijoiden yhteistyötä, luottamusta ja avoimuutta. Julkisten organisaatioiden byrokrattisuus ja jäykkyys luovat haasteita uudelle yhteistyölle.

Suomen Kuntaliitto (2011, 47) näkee kunnallisen kulttuuritoimen tulevaisuudessa koordinaattorina ja mahdollistajana. Kulttuuritoimintaa tulee kehittää vahvalla strategisella näkemyksellä ja riittävällä ammatillisella osaamisella. Kuntalaiset sekä paikalliset kulttuuritoimijat osallistuvat tulevaisuudessa paikallisen kulttuuripolitiikan määrittelyyn ja kulttuuripalvelut tuotetaan monitahoisena yhteistyönä. Kulttuuripalvelut tulevat olemaan alueen palveluja kokoava ja markkinoiva taho, jonka kautta asiakas voi löytää tarvitsemiaan kulttuuripalveluja. (Suomen kuntaliitto 2011, 47.)

Vantaan kulttuuripalveluissa kolmannen sektorin toimijat tiedostetaan tärkeänä voimavarana ja yhteistyötahona palveluja tuottaessa. Kaupungissa on alettu suuntaamaan ajatuksia kohti verkostoyhteistyötä, jossa kulttuuripalvelut toimisivat koordinaattorina ja mahdollistajana. Vantaan tahtotilasta voidaan nähdä paljon samoja visioita kuin Suomen Kuntaliitolla.

Näiden visioiden ja tämän selvityksen pohjalta kehittyi malli tulevaisuuden kulttuurikentästä (Kuvio 2). Mallilla pyritään havainnollistamaan kulttuurikentän rakenteita, joilla kaivattu yhteistyö ja toiminnan visiot olisi toteutettavissa.

KUVIO 2. Tulevaisuuden kunnallinen kulttuurikenttä.

Mallissa kuntien kulttuuritoimen toiminnan painopiste on siirtynyt omista tuotannoista muiden innostamiseen sekä toiminnan mahdollistamiseen ja koordinoimiseen. Kulttuuritoimen tulevaisuuden tehtäviä on muun muassa strateginen johtaminen, innostaminen ja aktivointi, asiantuntemuksen jakaminen, prosessien hallinnointi, resurssien esimerkiksi rahoituksen ja tilojen tarjoaminen sekä palvelujen markkinointi ja tiedottaminen. Tehtäviin kuuluu myös kaupungin kulttuuri-instituutioiden sekä taideopetuksen hallinnointi.

Tuotantojen toteutus painottuu mallissa muiden alueen kulttuuritoimijoiden tehtäväksi. Kulttuuritoimijoihin lukeutuu yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat sekä alueen taiteilijat. Kulttuuritoimi sekä alueen toimijat muodostavat yhdessä kulttuurin yhteistyöverkoston. Verkosto työstää yhteistä strategiaa kulttuuripalvelujen johdolla ja toteuttaa sitä tarjoamalla kuntalaisille monipuolisia kulttuuripalveluja.

Yksi mallissa huomioitava seikka on myös kuntaorganisaation sisällä olevien toimijoiden vuorovaikutus. Eri toimialat toimivat mallissa sujuvassa yhteistyössä niin, että myös organisaation sisäinen toiminta on verkostomaista. Kaikki toimijat muodostavat suuremman verkoston, jossa vuorovaikutusta tapahtuu joka suuntaan.

Kunnallisen kulttuurikentän muutos mahdollistaisi uusien kumppanuuksien ja verkostojen synnyn. Huolellisen ja huomioivan strategiatyön ansiosta mahdollistuu jokaisen osapuolen mukana olo tavoitteiden asettamisessa ja näin tavoitteisiin sitoutuminen helpottuu. Toimiva, koko kunnan kattava kulttuurin yhteistyöverkosto mahdollistaisi kuntalaisten tavoittamisen sekä lisäisi itsessään hyvinvointia tarjoamalla kuntalaisille entistä parempia ja monipuolisempia kulttuuripalveluja. Tämän lisäksi yhteiseen strategiatyöhön tulisi sisällyttää konkreettisia hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä, joissa huomioitaisiin tarkemmin yksittäiset kohderyhmät.

Malli ei sinällään ole uusi, vaan samanlaisia rakenteita on havaittavissa myös kunnallisten liikuntapalvelujen organisaatioissa. Esimerkiksi Somerolla kunnallinen liikunta-toimi vastaa strategisesta suunnittelusta ja kehittämisestä, seura-avustuksista sekä kuntalaisten edunvalvonnasta (Salmenoja 2005, 24). Muilta osin palvelut on ulkoistettu kunnan urheiluseuroista koostuvalle Someron liikunta ry:lle (Salmenoja 2005, 24). Someron organisaatio perustuu tilaaja – tuottaja -malliin, joten se ei ole suoraan rinnastettavissa malliin tulevaisuuden kunnallisesta kulttuurikentästä. Liikuntapalvelujen organisaatorakenteista voisi kuitenkin ottaa mallia tulevaisuuden kulttuurikenttää kehitettäessä.

Malli tulevaisuuden kunnallisesta kulttuurikentästä on yksi vastaus yhteiskunnan uuden yhteistyön kehittymiselle asettamiin paineisiin, mutta sitä tulisi kehittää vielä pidemmälle. Tässä mallilla pyritään erityisesti kuvaamaan julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä tulevaisuudessa, joten se ei ole kaiken kattava. Mallia kehitettäessä tulisi pohtia tarkemmin muun muassa julkisen organisaation rakenteita, joiden muuttamista mallin toimiminen vaatisi.

Esimerkiksi Kuopiossa kaupunki on uudistanut organisaatorakennettaan vuonna 2011. Uudistus on toteutettu prosessiajattelua soveltaen asiakaslähtöisesti ja ennaltaehkäiseviä palveluja korostaen (Kuopion kaupunki 2011, 5). Uudistuksen myötä kau-

pungin organisaatio on jaettu kuuteen palvelualueeseen. Kulttuuripalvelut ovat osa hyvinvoinnin palvelualueetta. Palvelualueen muodostaa kansalaisopisto, kansalaistoiminnan edistäminen, kulttuuriin ja liikuntaan aktivointi, asukastupa ja lähiötoiminta, ulkoilureitit ja -alueet sekä liikuntapaikat, museot, kirjastot ja taidepalvelut sekä tapahtumapalvelut. Kulttuuripalvelujen toiminta painottuu kansalaistoiminnan ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Kuopiossa organisaatiorakenne on niin uusi, ettei sen toimivuudesta ole vielä paljoa kokemuksia tai tietoa. Tämä on kuitenkin yksi esimerkki kaupungin organisaatiorakenteesta, joka voisi mahdollistaa tulevaisuuden kulttuurikenttä -mallin toteutumisen.

Kritiikkiä mallille voidaan antaa siitä, että kuka tulevaisuudessa määrittää taiteen, jos kaikki palvelut tuotetaan alueellisten toimijoiden yhteistyönä, kulttuurin hyvinvointivaikutuksia korostaen? Taiteen itseisarvon voidaan nähdä kärsivän asiakaslähtöisyyden vallatessa tuotantoja ja kulttuurin välineellistäminen hyvinvoinnin edistäjänä voidaan myös kokea uhaksi. Toisaalta onko taiteen määrittäminen ja arvottaminen tällä hetkelläkään kulttuuritoimen tehtävä? Kuntien tehtävä on edistää hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan ja kulttuuritoimi toteuttaa näitä tehtäviä edistäen, tukien ja järjestäen kulttuuritoimintaa. Taiteen edistäminen ja taiteen asiantuntijaelimenä toimiminen on taidetoimikuntien tehtävä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2006). Kulttuuritoimen tulee kuitenkin katsoa, että kulttuuritarjonta on tulevaisuudessakin monipuolista ja tähän voidaan vaikuttaa strategiatyöllä, jota kunnan kulttuuritoimi johtaisi jatkossakin.

9 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Tulevaisuuden kunnallisen kulttuurikentän malli vaatii vielä paljon kehittelyä ja toimenpiteitä. Tässä kappaleessa esitellään selvityksen tuloksena muotoutuneet toimenpideehdotukset, jotka osaltaan edistävät mallin toteutumista, parempaa yhteistyötä julkisen ja kolmannen sektorin välillä sekä vievät kohti hyvinvoivempaa Vantaata. Esiteltäväksi on valittu kolme ehdotusta, joista osa on täysin selvitykseen pohjautuvia ja osa perustuu Vantaan kulttuuripalveluissa jo syntyneisiin ideoihin. Tässä yhteydessä pitää korostaa, että toimenpideehdotukset eivät ole täydellisiä suunnitelmia, vaan selvityksen perusteella syntyneitä ideoita ja ajatuksia.

1 Paikalliset kulttuuritoimijat mukaan strategiatyöhön

Vantaan kulttuuripalvelut ovat muutoksessa, johon on alettu vastaamaan. Muutoksen on alettava kulttuuripalvelujen sisältä ja ensi askel uudenaikaisessa ajattelussa on ollut kulttuuripalvelujen henkilökunnan huomioiminen strategiatyössä.

Teoksessa Kunta ja kolmas sektori Möttönen ja Niemelä (2005, 100) kannustavat kuntia ottamaan myös kolmannen sektorin toimijat mukaan strategian laatimiseen. Anders Lindholm-Ahlefeldt (2012) suhtautuu myönteisesti kolmannen sektorin kuulemiseen kulttuuripalvelujen strategiaa työstettäessä. Hän huomauttaa kuitenkin, että strateginen johtaminen ja strategiset valinnat kuuluvat kulttuuripalveluille, mutta olisi tärkeää keskustella paikallisten toimijoiden kanssa siitä, mikä olisi se suunta, johon kulttuuripalveluja tulisi kehittää. Kulttuuripalveluja ajatellen on tärkeä huomioida kaikki alueen kulttuuritoimijat, ei vain kolmannen sektorin, vaan myös yksityisen sektorin toimijat.

Toimenpide-ehdotus kulttuuripalvelujen strategiatyön kehittämiseksi on, että joka toinen vuosi laadittaisi kaikkia kulttuuripalvelujen työntekijöitä kuullen toimintaohjelma. Ohjelman julkaisemiseksi tulisi rakentaa tai järjestää foorumi. Tällaiseksi sopii esimerkiksi kulttuuripalvelujen internet-sivut tai konkreettinen tilaisuus. Foorumilla paikalliset toimijat pääsisivät kommentoimaan strategiaa. Kommentoinnin jälkeen kulttuuripalvelujen henkilöstöstä koottu ryhmä pohtii mahdollisten muutosten tekemistä kommenttien pohjalta ja tekee aiheelliseksi katsomansa muutokset toimintaohjelmaan.

Yksi Vantaan kulttuuripalvelujen tavoite on sitouttaa paikalliset toimijat heidän tavoitteisiinsa. Nämä toimenpiteet veisivät, kohti sujuvampaa ja kiinteämpää yhteistyötä sekä sitouttaisi alueen toimijat paremmin kulttuuripalvelujen tavoitteisiin, koska tällä tavoin he pääsisivät itse kommentoimaan ja mahdollisesti myös vaikuttamaan asettaviin tavoitteisiin sekä tavoitteisiin pääsemisen menetelmiin. Strateginen johtaminen olisi edelleenkin kulttuuripalvelujen vastuulla, mutta näin päästäisiin askeleen lähemmäksi toimivaa verkostoyhteistyötä.

2 Paikallisidentiteetin vahvistaminen -hanke

Asuminen ja asuinalue vaikuttavat vahvasti hyvinvointiin. Vantaalaisten hyvinvointia tarkasteltaessa erityisesti tällä saralla olisi kehitettävää. Vantaan kaupunki on alueellisesti suuri ja levittäyty laajalle. Kaupungille ominaista on alueiden erilaisuus. Jokaisella kaupunginosalla on omat ominaisuutensa ja oma identiteettinsä.

Nämä asiat on tiedostettu myös kaupungin kulttuuripalveluissa. Yksi vuosien 2012-2016 toimintaohjelmassa esiin nostetuista pääteemoista on paikallisidentiteetin vahvistaminen. Tämä on myös yksi kaupunki tason tavoitteista. Toimenpiteenä tavoitteen saavuttamiseksi toimintaohjelmassa (Larkio & Lindholm-Ahlefeldt 2011, 4) tuodaan esiin selvityshankkeen käynnistäminen. Hanketta ei ole kuitenkaan suunniteltu pidemmälle.

Tämän esiselvityksen pohjalta voidaan todeta, että kulttuuri on erittäin hyvin soveltuva väline paikallisidentiteetin vahvistamiseksi. Hanke olisi myös perusteltua toteuttaa, koska se kuuluu niin kulttuurin kuin kaupunginkin tavoitteisiin.

Ehdotus hankkeen toteuttamiselle olisi monialainen sektorit ylittävä yhteistyö, jossa kaupungin osan asukkaat itse etsisivät ja loisivat identiteettiään. Mukana kaupungin toimijoista olisi vapaa-ajan ja asukaspalveluiden toimialasta kulttuuri ja liikunta sekä sivistystoimialasta kirjastot ja opetus. Kolmannen sektorin toimijoista hankkeeseen mukaan tulevat tahot aktivoitaisiin alueellisesti. Toki esimerkiksi historiaan ja sukututkimukseen erikoistuneiden, koko kaupungin alueella toimivien yhdistysten ammattitaitoa ja tuntemusta tulisi hyödyntää kaupunkitasoisesti.

Hankkeen voisi jakaa kolmeen osaan, joista ensimmäinen keskittyisi alueen historian kartoitukseen. Alueen asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat aktivoitaisiin keräämään tietoa alueensa historiasta. Yhtenä toimenpiteenä voitaisiin esimerkiksi järjestää kirjastoihin valokuvanäyttelyjä siitä, millaista alueella on ennen ollut ja mitä on tapahtunut.

Hankkeen toisessa vaiheessa kannustettaisiin alueellisesti pohtimaan millainen yhteisö ja alue on nyt ja millainen sen toivottaisiin olevan. Kulttuuripalveluissa voitaisiin esimerkiksi innostaa kaupunkilaisia alueittain tekemään yhteisötaidetta ja järjestämään

taidetapahtumia. Innostaminen voisi tapahtua tarjoamalla rahaa ja tiloja toiminnan järjestämiseksi. Yksi tapa yhteisötaiteen tekemiseen voisi joillain alueilla olla taidepajojen organisointi paikallisiin kuppiloihin.

Viimeisessä vaiheessa koottaisiin yhteen paikallisen historian kulku, niin sanottu identiteetin kasvu. Tämä voisi tapahtua muun muassa alueen nähtävyyksien yhdistämällä kaupunkipoluiksi. Tällaisia polkuja on jo olemassa Länsi-Vantaalla, mutta niiden markkinointi ja esiin tuonti on ollut vähäistä. Nyt nämä jo olemassa olevat polut voisi päivittää ja aktivoida käyttöön ja kaupungin itäosiin voisi suunnitella omansa. Polkujen toteuttamisen yhteyteen voisi järjestää hankkeen puitteissa suurempia kaupungin-osatapahtumia, jotka päättäisivät hankkeen.

3 Kulttuurikioski

Kulttuuripalvelujen tulevaisuudessa vahvistuvia rooleja on toimia mahdollistajana ja koordinaattorina. Vantaan kulttuuripalvelujen tahtotilaa ja roolia vahvistava, sektorit ylittävää yhteistyötä lisäävä sekä kaupunkilaisten hyvinvointia edistävä toimenpide olisi Kulttuurikioski -hankkeen käynnistäminen. Hankkeen tavoitteena olisi paikallisten kulttuuritoimijoiden verkostointi, kulttuurialan työllisyyden lisääminen, alueellisten kulttuuripalveluiden saavutettavuuden helpottaminen sekä kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistäminen.

Hankkeessa kerättäisiin yhteen vantaalaisia taiteilijoita sekä kolmannen sektorin toimijoita. Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Pohjanmaalla -hankkeen tavoin näille toimijoille tarjottaisiin koulutusta omien palvelujensa kehittämiseen ja tuotteistamiseen sekä seminaareja hankkeen tavoitteiden teemoista. Kulttuuripalvelut koordinoisivat hanketta.

Hankkeen tuotoksena toimijat tuottaisivat kulttuuripaketteja. Paketteja voisi kohdentaa esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaille, työyhteisöille sekä perheille hyvinvoinnin edistämiseksi.

Myynti ja markkinointi tapahtuisi hankkeen puitteissa keskitetysti Kulttuurikioskissa. Kulttuurikioski olisi joko virtuaalinen tai konkreettinen kulttuurituotemyymälä, jota

hanke aluksi ylläpitäisi. Tavoitteena olisi muodostaa kulttuuritoimijoiden verkosto, joka jäisi elämään ja ylläpitäisi Kulttuurikioskia hankkeen jälkeen.

10 POHDINTA

Kulttuuri on yksi vastaus hyvinvointivaltion kasvaviin haasteisiin. Kulttuuri- ja taide-toiminnalla voidaan edistää hyvinvointia ja ennalta ehkäistä ongelmia. Tämä on tiedostettu sekä Suomen valtion tasolla, että myös Vantaan kaupungissa. Vantaalla hyvinvoinnin edistämistyö kulttuurin keinoin on vasta alussa. Tämä raportti sekä Vantaan kulttuuripalvelujen toimintasuunnitelma vuosille 2011 -2016 ovat kuitenkin osoituksia siitä, että kaupungin kulttuuripalveluissa on alettu etsiä uusia ratkaisuja kasvaviin haasteisiin.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Vantaan kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden yhteistyön mahdollisuuksia sekä kulttuurisia keinoja, joilla lisätä työikäisten vantaalaisten hyvinvointia. Tavoite sisälsi kaksi teemaa, yhteistyön ja hyvinvoinnin, joiden käsittely rinnakkain asetti haasteita työlle. Selvityksen lopuksi teemat kuitenkin onnistuneesti yhdistyivät suuremmaksi kokonaisuudeksi, joka vastasi tutkimusongelman tavoitteita. Aihe on niin laaja, että selvitys keskittyy vain pinnalliseen tarkasteluun, mutta se tarjoaa yhden näkökulman kulttuuripalvelujen kehittämislle.

Selvityksen merkittävin tuotos on malli tulevaisuuden kunnallisesta kulttuurikentästä. Malli kiteyttää koko selvityksen tavoitteen ja sisällön, uudenlaisen yhteistyön rakenteen, jolla hyvinvointia voitaisiin tehokkaammin edistää kulttuurin keinoin. Malli on vielä hyvin keskeneräinen ja sen eteenpäin kehittäminen olisi yksi jatkotutkimuksen aihe. Koko työn tavoitteena oli kuitenkin juuri osoittaa mahdollisuuksia ja näkökulmia, ja siinä tämä malli onnistuu. Keskeneräisenä malli ei anna vain yhtä vastausta, vaan tarjoaa Vantaan kulttuuripalveluille monia mahdollisuuksia ja kannustaa keskusteluun siitä mihin halutaan mennä.

Selvitykselle asetetut tavoitteet on jo osaltaan huomioitu, sen kanssa osittain samaan aikaan työstetyssä, kulttuuripalvelujen toimintaohjelmassa. Tämä ei kuitenkaan vähennä työn tarpeellisuutta, vaan yksi selvityksen saavutuksista on toimintaohjelman

tarpeellisuuden ja valintojen perustelevinen. Toimintaohjelma on vasta tehty, joten työ antaa myös konkreettisia ehdotuksia siinä mainittujen tavoitteiden toteutumiselle.

Työ tarjoaa hyvinvoinnin edistämiseen perustuvan näkökulman Vantaan kulttuuripalvelujen kehittämiseen ja toivottavasti herättää suurempaa keskustelua koko kaupungin tasolla siitä, mihin tahdotaan suunnata. Kaupungin toimintahan perustuu viimekädessä poliittiseen päätöksentekoon. Selvitys on yksi askel kohti toimivampia palveluja, mutta suurimmat haasteet ovat toteutuksessa. Tässä työssä esiteltyjen näkökulmat tarjoavat Vantaan kulttuuripalveluille työkaluja oman toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Konkreettiset teot ovat kuitenkin se, mitä tarvitaan, jotta Vantaan imago hyvinvoinnin ja kulttuurin piilaaksona toteutuisi. Tahtotilan on löydyttävä koko kaupungista.

LÄHTEET

Ahlgren-Leinvuo, Hanna 2007. Palautetta palveluista, viestejä vaikuttamisesta II. Vantaa: Vantaan kaupungin tilastot ja tutkimus.

von Brandenburg, Cecilia 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä - Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Helsinki: Opetusministeriö.

Hakunilan teatteri. Yhdistyksen WWW-sivut.
www.elisanet.fi/hakunilanteatteri/yhdistys.html. Ei päivitystietoja. Luettu 21.2.2012.

Hyyppä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Keuruu: PS-kustannus

Hänninen, Sakari, Kangas, Anita & Siitiäinen, Martti (toim.) 2003. Mitä yhdistykset välittävät. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Konlaan, Boikum Benson 2001. Cultural Experience and Health. Umeå: Umeå university medical dissertations.

Kuntalaki 365/1995. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.1.2012.

Kuopion kaupunki 2011. PAALU -hanke, loppuraportti. Kuopio: Kuopion kaupunki

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920728>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.1.2012.

Larkio, Annukka & Lindholm-Ahlefeldt Anders 2011. Vantaan kulttuuripalvelujen toimintaohjelma 2011-2016. Vantaa: Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut

Lindholm-Ahlefeldt Anders 2012. Teemahaastattelu 9.1.2012. Liite 1.

Lindroth, Matias 2007. WWW-dokumentti.
http://hankinnat.fi/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;69557;103069;112014;112016. Päivitetty 24.4.2007. Luettu 25.1.2012.

Liikanen, Hanna-Liisa 2003. Taide kohtaa elämän. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Helsinki: Opetusministeriö.

Nieminen, Outi (toim.) 2007. Hyvinvointia kulttuurista -Mitä, miten ja kenelle?. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Mansikkala, Mikaela 2006. Hakunilan Kultsa/Urban II hanke. Helsingin ammattikorkeakoulu. Esittävän taiteen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus 2010. WWW-dokumentti.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka. Päivitetty 12.7.2010. Luettu 25.1.2012.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2006. Ministeriön WWW-sivut.

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuurin_hallinto_ja_toimijat/?lang=fi. Päivitetty 10.2.2012. Luettu 29.2.2012.

Salmenoja, Senni 2005. Uudet innovaatiot ja palvelutuotannon mallit kuntien liikunta-toimessa. PDF-dokumentti.

[http://www.laanhallitus.fi/lh/biblio.nsf/1B75BFF8B1046F29C22570C200207F5F/\\$file/Liikuntatoimi_uudet_innovaatiot.pdf](http://www.laanhallitus.fi/lh/biblio.nsf/1B75BFF8B1046F29C22570C200207F5F/$file/Liikuntatoimi_uudet_innovaatiot.pdf). Päivitetty 10.10.2005. Luettu 5.3.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Hyvinvointi 2015 -ohjelma – Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Suomen Kuntaliitto 2011. Sivistyksen suunta 2020. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Tilastokeskus. WWW-dokumentti. http://www.stat.fi/meta/kas/tyoikain_vaesto.html. Ei päivitystietoja. Luettu 25.1.2012.

Turunen, Saija, Hoppania, Hanna-Kaisa, Luhtamäki, Minna, Nenonen, Tellervo & Tuomaala, Vaula 2010. Ihmisiä ja kaupunkiluontoa. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA.

Työeläke.fi 2011. WWW-sivut. <http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=39118>.

Päivitetty 20.12.2011. Luettu 25.1.2012.

Uudenmaan liitto 2008. Uudenmaan kulttuuristrategia 2015. Helsinki: Uudenmaan liitto.

Valtioneuvosto 2003. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Vantaan kaupunginhallitus 2010. Hyvinvointikatsaus 2009 – Aikuiset. Vantaa: Vantaan kaupunki.

Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi Oy.

Väänänen, Seppo 2006. Yhteisötaide käytäntönä ja osana opetussuunnitelmaa. Taiteellinen korkeakoulu. Kuvataideopetuksen koulutusohjelma. Lopputyö.

TEEMAHAASTATTELU 9.1.2012

Haastattelijana Maria Lehtinen

Haastateltavana Vantaan kulttuuripalvelujen kulttuurituotantopäällikkö Anders Lindholm-Ahlefelt

Teemoina kulttuurin hyvinvointivaikutukset, kulttuuripalvelujen käyttäjäkunta, kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden yhteistyö sekä vuosien 2012-2016 toimintaohjelma

Kulttuurin hyvinvointivaikutukset

Haastattelija: Tunnustetaanko kulttuurin hyvinvointivaikutuksen Vantaalla ja miten ne on huomioitu?

Haastateltava: Kulttuuripalveluissa on tuottaja, jonka tehtävänä on huolehtia seniorikulttuurityöstä. Erilaiset siirtyviä näyttelyjä ollaan tehty palvelutaloissa nimenomaan kulttuuripalvelujen toimesta. Lisäksi eri tuotantoja viedään palvelutaloihin ja vanhainkoteihin. Periaatteessa kaiken tyyppisiin hoitolaitoksiin mitä vaan keksitään. Haasteena siinä on ehkä se, että nämä hoitolaitokset myös itse ostaa tuotantoja jonkin verran. Tämä tarkoittaa sitä, että me emme aina tiedä mikä on heidän oikea tarve. He mielellään ottaisivat vielä aina vaan enemmän, mutta meidän pitää olla myös huolehtivaisia siitä että se on alueellisesti järkevää. Niin, että jokaisella alueella tapahtuu oikeasti jotain.

Miten on muissa ikäryhmissä?

Lastenkulttuuriyksikkö huolehtii siitä, että lasten kulttuurin osalta nämä lupaukset toteutuvat. Sitten kun puhutaan muista rajoitteista, eli jos on liikuntarajoitteisia, kuulovammaisia tai muita, niin heille ei käytännössä suoraan räätälöidä mitään. Niin kauan kun he käyvät meidän tuotannoissa, meidän omissa tiloissa, jotka on siihen suunniteltu niin huolehditaan jo siinä vaiheessa se homma.

Kulttuuripalvelujen käyttäjäkunta

Onko käyttäjäkuntaa tutkittu? Kulttuuripalvelujen toimintaohjelmassa (Larkio & Lindholm-Ahlefelt 2011) sanotaan, että tavoitteena on laajentaa käyttäjäkuntaa. Onko jotain ryhmää mitä palveluilla ei tällä hetkellä tavoiteta?

On, aika paljon. Siis tämä kulttuuripuolen kuluttajakunta. Käytännössä me tehdään niin eri tyyppistä hommaa, jos verrataan mitä kaikki yksiköt tekee. Lastenkulttuuriyksikkö tekee pelkkää lastenkulttuuritoimintaa, joka on joko suunnattu suoraan kouluille, päiväkodeille tai luokille, mutta myös ryhmille, jotka voi olla ihan mitä vaan ryhmiä. Tavalla tai toisella myös lapsiperheet saavat oman osansa siitä hommasta, koska järjestetään myös erityyppisiä tapahtumia mitkä palvelevat nimenomaan heitä. Tuotantoyksikkö pyrkii hoitamaan sitä koko elämän kaarta jättäen pois ne lapset tietenkin, mutta perheet, työssäkäyvät, ihan perusveronmaksajat ja seniorit. Se on se spektri missä liikutaan. Haasteena ja ongelmana tässä on se että miten löydetään nämä ihmiset, jotka eivät ole perheellisiä ja eivät välttämättä halua kuluttaa sellaista yleistä palvelua, vaan haluavat jonkun tietyn räätälöidyn jutun. Se on se haaste oikeasti, koska toki museot on olemassa elikkä voit mennä taidemuseoon katsomaan nykytaidetta, hienoa.

Tilaajan haastattelu

Voit myös käydä kaupunginmuseossa tutustumassa heidän kokoelmiin. Edelleenkin voit käydä Martinuksessa kuuntelemassa jotain konserttia ja Lumossa samalla tavalla. Nämä mahdollisuudet on. Kuluttajasta kun puhutaan, mikä on se vantaalainen kulttuurinkuluttaja? Siitä ei itse asiassa ole tehty viime vuosien aikana minkäänlaista täsmällistä tutkimusta ja se luo ongelman, että mennään sellaisen ”musta tuntuu” palvelun kautta. Tähän uusi toimintaohjelma pyrkii vastaamaan, että päästään siihen, että osallistetaan niitä ihmisiä, jotka aidosti alkaa kuluttamaan niitä palveluja, on ne sitten mitä vaan.

Kulttuuripalvelujen ja kolmannen sektorin yhteistyö

Teoksessa Kunta ja kolmas sektori Sakari Möttönen ja Jorma Niemelä toteavat, että yhteistyötä tulisi pohtia siitä näkökulmasta, että onko kolmannella sektorilla sellaisia voimavaroja, joiden käyttämisestä voitaisiin yhteistyöllä edistää. Onko sinun mielestäsi?

On toki. Täytyy muistaa, että kaupunki ja kuntahan tavalla tai toisella toimii kolmannen sektorin rahoittajana. Myös se, että he nimen omaan saa niitä lisäpaukkuja omaan toimintaan ihan sen myötä, että joko yhteistyössä tekee kunnan tai kaupungin kanssa jotain juttuja tai sitten ne saavat ihan selvää rahaa jollakin tukimuodolla. Tämä sama pätee järjestöihin myös, ei niinkään paljon. Sanotaanko näin, että se riippuu paljon järjestöstä, mutta se tärkeä juttuhan on se, että kun saadaan rakennettua verkosto, joka toteuttaa ja lunastaa ne lupaukset mitä esimerkiksi kaupunki kaupunkilaisilleen tai kuntalaisilleen antaa, niin kolmas sektori on äärimmäisen tärkeä siinä mukana. Heidän kauttaan näitä palveluita aika helposti itse asiassa ja suhteellisen halvalla saadaan toteutettua ja tuotettua ja silloin päästää myös siihen kiinni, että se on osallistamista. Jos on jotain sellaista mitä sinä tarvitset, vaikka jotain elämystä ja pääset itse sitä toteuttamaan, niin se on sinulle tärkeämpi juttu. Näin sinä myös kulutat sitä paljon helpommin ja kulutat myös vastaavanlaisia palveluita ja tapahtumia, jos on olemassa jonkin tyyppinen verkosto, joka niitä yleensäkin tekee. Kaupunki tai kunta ei pysty sitä tekemään, ihan vaan siitä syystä että ei ole tarpeeksi ihmisiä.

Minkälaiseksi yhteistyötä halutaan kehittää?

Monimuotoisemmaksi. Eli se, että nämä eri järjestöt tai yhteisöt tekee sitä omaa juttuaan, se on hienoa. Mikäli ne tekee sitä vain jollakin tietyllä alueella, sekin on ihan ok. Mutta jos heillä on halu kehittää sitä omaan tekemistään niin, että se palvelee mahdollisesti suurempaa yleisömäärää tai laajempaa aluetta, niin silloin päästään sellaiseen tilanteeseen, että kaupungin on hyvä ja helppo tukea heitä siinä. Jos on jotain mitä kaupunki osaa, niin se on sitä laajentamista tavallaan ja sen kokonaisuuden hallitsemiseksi, niin silloin puhutaan enemmän koordinoinnista, eikä mitenkään johtamisesta. Itse asiassa me pääsemme verkostojen johtamiseen hyvin nopeasti, koska sitähan se oikeasti on. Ideana on kuitenkin se, että kaupunki pystyy eri tavalla neutraalina osapuolena koordinoimaan sitä, mitä kaupungin alueella tapahtuu ylipäättänsä.

Tämä siis tarkoittaa sitä, että mitä paremmin saadaan nämä järjestöt ja kolmas sektori yleensäkin ymmärtämään miksi kaupunki tekee mitä tekee ja mikä on se tavoite tavaltaan ja tahtotila mihin halutaan päästä. Jos me pystytään jotenkin saamaan nämä kaikki, jotka täällä alueella tuottaa jotain tai tekee jotain, tekemään työtä sen saman tavoitteen ratkaisemiseksi tai pääsemään siihen samaan tavoitteeseen, niin silloin me ollaan pirun voimakas yhteisö. Se on ehkä se suurin juttu, että nyt pitäisi löytää ne keinot, mitkä jotenkin kiinnostaa kolmatta sektoria tai järjestöjä ylipäättänsä. Mikä on se suh-

Tilajaajan haastattelu

de kaupunkiin, mikä heitä kiinnostaa? Totta kai raha aina kiinnostaa, mutta onko se ainoa juttu? Voidaanko miettiä jotain muita yhteiskuvioita? En tiedä, mutta se on ehkä se, mihin me halutaan päästä. Että päästään yhdessä pidemmälle, kun missä me ollaan nyt. Vantaa kulttuurin piilaaksoksi.

Yhteistyö on kehittynyt hierarkiasta markkinoihin ja markkinoista verkostoihin. Näetkö kaupungin roolin verkostoissa veturina?

Siinä on haasteena se, että menee puurot ja vellit helposti sekaisin. Kaupunki tai kunta on linja organisaatio. Tarkoittaen sitä, että joku ylhäältä määrää mitä ne alhaalla tekee. Järjestöt eivät toimi tällä tavalla. Yleensä se on hyvin todennäköistä, että on joku johtajahahmo aina näissä kolmannen sektorin tekijöissä ja osa on siten hyvin linjamallisia organisaatioita. Haasteena on nimenomaan se tai itse asiassa ongelma on se, että miten linjaorganisaatio ja tällaiset rönsyilevät amebat pystyvät työskentelemään yhdessä. Se on tosi tärkeätä, että verkostoidutaan, jotta se yhteinen tavoite saadaan mahdollisesti toteutettua. Luulen, että näin kaupungin näkökulmasta nimenomaan se koolle kutsuminen, koordinointi ja mahdollistaminen on ne tärkeimmät. Ei välttämättä se joka asian vetäminen. Jos me aidosti puhutaan osallistamisen periaatteista, niin silloin kaupungin pitää pystyä auttamaan ihmisiä keksimään ne omat tiet ja tavat ratkaista niitä omia pulmiaan. Hyvänä esimerkkinä, joku haluaa toteuttaa jonkun tyyppisen festivaalin Itä-Hakunilaan. Kaupunki sanoo: Avot, tehkää vaan. Tässä on teille tila, tehkää mitä teette. Me maksetaan tämä.”. Silloin se tarkoittaa sitä, että me yritämme saada useita eri järjestöjä sinne mukaan tekemään. Silloin päästään siihen, että jos kaupunki pystyy antaa vapaat kädet niin se mahdollistaa sen, että siellä tapahtuu hienoja uusia asioita. Jos me silloin kaupunkina tai kuntana mennään sinne sanomaan, että nyt te teette näin ja näin ja näin, niin eihän siinä... Silloin tehdään samaa kun me aina ollaan tehty. Ei mitään järkeä! Antaa kaikkien kukkien kukkia vaan. Meidän pitää uskaltaa, koska sitä ei voida kontrolloida millään tavalla. Annetaan rahat ja katsotaan mitä siitä tulee. Se on ehkä tavoite mihin olisi mielenkiintoista päästä.

Mitä mieltä olet siitä, että kolmannen sektorin toimijat otettaisiin mukaan kulttuuripalvelujen strategiatyöhön?

Ilman muuta se ei ole mikään uusi juttu. Sitä ollaan tehty muun muassa tuolla suuren ojan, Atlantin toisella puolella aika paljonkin. Elikkä kaupunki linjaa omat näkemyksensä ja sitten se avataan ihan avoimeksi keskusteluksi, että tässä on meidän strategia, mitä te haluaisitte, että tästä muotoutuisi. Se on mielenkiintoinen ajatus. Sitäkin ollaan mietitty. Sen toteuttaminen on vähän vaikeaa tavallaan, koska se tarkoittaa sitä, että nämä järjestöt haluaa tai siis pitäisi olla kiinnostuneita siitä. Ne ei välttämättä sitä ole. En sano, että tapetaan idea, koska se ei kuitenkaan toimi, vaan kyllä ilman muuta, sitä pitää kokeilla. Kun puhutaan kuitenkin strategisista valinnoista niin se on prosessi. Se ei ole demokratiaa. Se on prosessi, jossa on hyvä kuunnella kaikkia. Se on se pointti miksi kulttuuripalveluilla on olemassa tämä meidän tämän hetkinen strategia, elikkä toimintaohjelma. Ollaan kuunneltu jokaista kulttuuripalvelujen työntekijää tai heillä on ollut mahdollisuus kommentoida, että mikä on heille tärkeätä tässä työssä ja mikä on poskellaan, mikä on hyvin tehty, mihin me halutaan satsata, mitä juttuja pitäisi tehdä ja mitkä on sellaisia, mitä ei pitäisi tehdä. Kun nämä kaikki kysymykset laitetaan yhteen ja samaan dokumenttiin, ja sieltä vielä poimitaan ne mitä tehdään nyt heti seuraavaksi. Se valinta, sitä ei välttämättä pystytä avaamaan ihan kaikille, koska se on strategista johtamista ja muutosjohtamista. Kaikki ei siihen kykene, mutta se keskustelu, että mihin pitäisi mennä, se nimenomaan pitäisi käydä järjestöjen kanssa ja ylipää-

Tilaajan haastattelu

tään normaalien kadun tallaajien kanssa. Silloin päästään siihen osallistamiseen mihin halutaan. Me ei olla siellä vielä, koska se muutosprosessi pitää ensin käynnistää sisäisesti. Se ollaan tehty. Seuraava askel voi olla juuri nimenomaan tämä. Ei hullumpi idea.

Onko tälle vuodelle suunnitteilla tapaamisia, tilaisuuksia tai foorumeja, joissa kolmannen sektorin toimijat ja kulttuuripalvelut tapaisivat?

Joo, olisi tarkoitus. Meillä on nyt ensi kärkeen nämä toiminta-avustusten saajat eli kulttuurijärjestöt tai tavallaan kulttuuriyrittäjät, jotka saavat toiminta-avustusta kaupungilta. Heidän kanssa pitää sopia mitkä on meidän yhteistyömuodot. Siinä vaiheessa kun saadaan heidän kanssaan nämä yhteistyösopimukset tehtyä, niin silloin päästään yksi askel eteenpäin. Silloin päästään siihen, mitä heidän palveluja tavallaan voidaan joko markkinoida eteen päin, viedä eteenpäin yhteistyössä. Silloin me päästään katsomaan sitä, että mitkä ovat meidän resurssit tällä hetkellä ja mitkä on sitten ne kolmannen sektorin eri lisät tavallaan mitä voidaan ympätä siihen. Silloin luulen, että me saadaan sellainen kakku, mikä palvelee laajalti ja sillä tavalla mitä me halutaan, mihin me halutaan päästä.

Teoksessa Saa koskea Antti Järvi ja Tommi Laitio tuovat esiin Ranskan Lyonin, missä kaupunki edellytti kulttuuritoimijoita ruksaamaan listasta ryhmät, esimerkiksi lapsityö tai vammaiset, joiden kanssa he haluavat tehdä yhteistyötä. Mitä mieltä olet tästä?

Se keskustelu on tarkoitus näiden toiminta-avustusten saajien kanssa käydä, että mikä esimerkiksi, no, haluaako tai kiinnostaako heitä työskennellä lasten kanssa, kehitysvammaisten kanssa, senioreiden kanssa, sairaaloissa tai ihan missä vaan periaatteessa. Sen voi tehdä niin helpoksi, että uimahallissa. Vähän niin kuin, että ei tarvitse taas rajata sitä ihan loppuun asti, mutta mitkä on ne ryhmät joiden kanssa he haluaisivat tehdä erityisesti yhteistyötä tai mikä olisi se heidän yhteisen hyvän panostus. Jos saadaan joku teatteri käymään kolme kertaa vuodessa vanhainkodissa esiintymässä, se on hyvä alku ja silloin päästään siihen. Se on asia mitä ollaan mietitty, että me lähdetään heidän kanssa seuraavaksi keskustelemaan ja se on itse asiassa se sopimuksen sisältö myös mikä määrää sen. Tämä on jälleen äärimmäisen mielenkiintoinen tapa tehdä työtä, koska se voi avata ihan uusia yhteistyömahdollisuuksia

Kulttuuripalvelujen toimintaohjelma vuosille 2012-2016

Kerrotko hieman toimintaohjelman taustaa?

Mikä on Vantaan kaupungin ja kulttuuripalvelujen brändi ja mistä se rakentuu? Mikä on identiteetti ja mikä on imago? Tällä hetkellä voi sanoa näin, että kulttuuripalvelujen identiteetti ja imago eivät missään nimessä kohtaa. Se on ihan selvä asia. Se on se syy miksi toimintaohjelma on kirjoitettu alunperin. Me ollaan muutoksessa ja me ollaan aika tiukassakin muutoksessa. Jos puhutaan siitä kulttuurin piilaaksosta. Tavaltaan se on ehkä sateenkaaren toisessa päädyssä, mutta se on käsitteenä asia, joka saa ihmiset avaamaan vähän sitä omaa pääkoppaansa, että oho, Vantaasta tehdään kulttuurikaupunkia aidosti. Niin kauan kun me jaksetaan sitä toivottaa, että me halutaan sinne, niin kauan me ollaan mukana luomassa sitä omaa imagoa. Me ei itse pystytä luomaan imagoa. Se on jotain mikä tuolla keksitään. Se on se, miten meidät nähdään, mutta meidän identiteetti nimenomaan. Niin kuin sanoit, et pystytäänkö me käyttämään näitä eri järjestöjä ja kolmatta sektoria siihen, niin aivan varmasti ja meidän pitää. Se mikä

Tilaajan haastattelu

on vielä tärkeämpi minun mielestä on se, että meidän pitää löytää ne tyypit, jotka on aidosti kiinnostuneita siitä, että Vantaa on toimiva kaupunki. Että täällä sellainen toimintakulttuuri, että saa tehdä kulttuuria aidolla tavalla ja hyvillä mahdollisuuksilla, jotta se menestyy. Meillä on Lenni-Kalle Taipale, Virve Rostia ja vaikka mitä taiteilijaa. Matti Kassila, Laila Pullinen. Näitä on vaikka kuinka paljon, näitä eri taiteenalan mestroja ja se on hienoa. Nyt on kuitenkin seuraavan sukupolven aika ja me tarvitaan lisää näitä. Se, että meillä on niitä kymmenen se on hienoa. Me ollaan Suomen neljänneksi suurin kaupunki. Meillä pitäisi olla niitä neljäsataa oikeasti ja meidän pitää auttaa niitä siinä, että ne pääsee sinne pinnalle. Meidän pitää olla ylpeitä niistä. Puhutaan aina siitä, että Vantaa on jotenkin koti kutonen ja hassu. Niin kauan, kun me itse se toistetaan, niin totta kai siitä tulee totta. Siinä vaiheessa kun me päästään siihen, että ei se mitä me tehdään on älyttömän hienoa, me tehdään hyviä juttuja. Me ei tehdä niitä tarpeeksi isosti. Me ei tehdä niitä välttämättä tarpeeksi mielenkiintoisesti, koska me ollaan jotenkin päädytty oravanpyörään. Aina vuosi toisensa jälkeen tehdään samoja. Tämä on se muutos mikä mahdollisesti on tulossa. Ei toimintaohjelman takia tietenkään, koska se nyt on vaan dokumentti, mutta se, että me ollaan saatu ihmiset ajattelemaan tai avaamaan omia ajatuksiaan, että mitä ne haluaisi, mikä on heidän palava tarve kun puhutaan kulttuurituottamisesta.

Toimintaohjelmassa tuodaan esiin kaupunginosaidentiteetin vahvistaminen. Mitä on tämän taustalla?

Kaupunki-identiteetin vahvistaminenhan on, hassua kyllä, noussut kulttuuripalvelujen omasta tekemisestä, mutta mielenkiintoista on se, että tämä kyseinen kaupunginosaidentiteetin vahvistaminen löytyy myös tuolta kaupungin tulokortilta. Kaupungin johtoryhmä on myös havainnut saman asian. Emme suinkaan ole lainanneet toisiltamme, vaan ihmiset ovat vain älynneet, että tämän homman pitää mennä näin ja pitää luoda sellainen tilanne, että jos ollaan Koivukylästä niin voidaan olla ylpeitä siitä et ollaan Koivukylästä.